

7—12 november

Debatter m. m.

Fredagen den 7 november

	Sid.
Svar på frågor av:	
herr Larsson i Hedenäset ang. framläggande av förslag om förbättrat stöd åt småbruket	3
herr Svensson i Ljungskile ang. åtgärder med anledning av 1955 års utredning om småbruksstöd	3
Svar på interpellationer av:	
herr Hansson i Skegrie ang. nedsättning av energiskatten för vissa handelsträdgårdar	6
herr Gustafsson i Kårby ang. ytterligare utredning rörande övnings- och skjutfält för IV militärområdet och infanteriets skjutskola	7
herr Johansson i Öckerö ang. Nordiska rådets behandling av frågan om en gemensam nordisk marknad	9

Tisdagen den 11 november

Svar på frågor av:	
fru Torbrink ang. bestämmelserna för de allmänna studiebidragen . .	15
herr Braconier ang. åtgärder för avhjälpande av bristen på kurslitteratur vid akademiska studier	16
herr Braconier ang. åtgärder för att göra samhällsläran till ett självständigt ämne vid våra gymnasier	18
Interpellationer av:	
fröken Vinge ang. åtgärder för att få till stånd en skolstatistik som tillgodoser det moderna samhällets krav	19
herr Senander ang. regeringens inställning till hyresrådets förslag om ytterligare hyreshöjningar	21
herr Larsson i Stockholm ang. en effektivare samordning av statliga åtgärder i fråga om sysselsättningspolitiken	21
herr Brandt i Sätilla ang. förslag om en professur i ämnet arbetslära vid skogshögskolan	22

Onsdagen den 12 november

Ändrad lydelse av 38 § lagen om val till riksdagen	24
Höjning av ersättningen till vissa växelstationsföreståndare	25
Vissa enskilda vägars övertagande till statligt underhåll	28
Ändring i livsmedelsstadgan rörande glass	30
Ifrågasatt sammanslagning av lantbruksnämnderna och hushållnings- sällskapen	31
Tobaksmonopolets offentliga reklam m. m.	31

Samtliga avgjorda ärenden**Onsdagen den 12 november**

<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr B 3, om sänkning av rösträtts- och valbarhetsåldern	24
— nr B 4, ang. ändrad lydelse av 38 § lagen om val till riksdagen	24
— nr B 5, ang. sjöfolkets och fiskarnas möjligheter att utöva sin rösträtt	24
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr B 72, ang. höjning av ersättningen till vissa växelstationsföreståndare	25
— nr B 73, om vissa enskilda vägars övertagande till statligt under- håll	28
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr B 14, om förbud mot roulettspel på restaurang	30
— nr B 15, ang. dispens från gällande bestämmelser om axel- och boggietryck på landets vägar	30
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr B 4, om ändring i livsmedelsstadgan rörande glass	30
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr B 13, om sammanslagning av lant- bruksnämnderna och hushållningssällskapen	31
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr B 1, ang. möjlighet för sta- tens medicinska forskningsråd att fullfölja forskningsarbetet rö- rande tobakens skadeverkningar	31
— nr B 2, ang. Tobaksmonopolets offentliga reklam m. m.	31

Fredagen den 7 november

Kl. 14.00

§ 1

Justerades protokollen för den 30 och den 31 nästlidna oktober.

§ 2

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Undertecknad som utsetts till delegat vid Förenata Nationernas generalförsamling anhåller på grund därav om ledighet från riksdagsgöromålen fr. o. m. den 12 november 1958 till riksdagssessionens slut innevarande år.

Stockholm den 6/11 1958

Bertil von Friesen

ledamot av riksdagens
andra kammare

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 3

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Riksdagsman Ivar Jansson, Kalix, är på grund av hjärtsjukdom oförmögen att under tiden 8/11 till och med den 30/11 1958 fullgöra sitt uppdrag som riksdagsman, vilket intygas.

Kalix den 4/11 1958

Jonas Kallander

f. d. provinsialläkare

Herr Jansson i Kalix beviljades ledighet från riksdagsgöromålen från och med den 8 till och med den 30 innevarande månad.

§ 4

Svar på frågor dels ang. framläggande av förslag om förbättrat stöd åt småbruket, dels ock ang. åtgärder med anledning av 1955 års utredning om småbruksstöd

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NETZÉN, som yttrade:

Herr talman! Herr Larsson i Hednässet har frågat mig, om jag har för avsikt att under innevarande höstriktdag framlägga förslag om förbättrat stöd åt småbruket på grundval av föreliggande utredningsförslag.

Vidare har herr Svensson i Ljungkile frågat mig, om jag är beredd att meddela riksdagen, när en proposition kommer att lämnas med anledning av 1955 års utredning om småbruksstöd.

I anledning härav får jag meddela, att småbruksstödsutredningens betänkande är föremål för överväganden inom jordbruksdepartementet. I anslutning härtill utredes frågan om det särskilda stödet till småbruket i norra Sverige. För frågornas bedömning synes vidare vara av betydelse att i så stor utsträckning som möjligt kunna beakta det statistiska material, som nu bearbetas för de kommande överläggningarna om prissättningen på jordbruksprodukter efter utgången av nuvarande avtalsperiod. Jag är följaktligen icke beredd att framlägga något förslag i frågan

Svar på frågor dels ang. framläggande av förslag om förbättrat stöd åt småbruket, dels ock ang. åtgärder med anledning av 1955 års utredning om småbruksstöd

under innevarande riksdag. Därest icke något oförutsett inträffar kommer 1959 års riksdag att föreläggas förslag i ämnet.

Härefter anförde:

Herr LARSSON i Hedenäset (cp):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få uttala mitt tack för svaret på min enkla fråga.

Med beklagande nödgas jag dock konstatera att svaret utgör en bekräftelse på den senaste tidens farhågor, att småbrukarna ännu med Lars i Kuja får nöja sig med att hoppas på bättre dar.

När jordbrukets prisavtal för innevarande treårsperiod beslöts och överenskommelse träffades, förutsattes det att småbrukets problem skulle föranleda ett särskilt beslut från riksdagens sida. Nu återstår endast några månader av denna avtalsperiod, och småbrukets problem är lika olösta. Efter nära tre års väntan fick vi småbruksutredningens förslag. Nära ett år har gått sedan dess, och vi stampar på samma fläck, medan många småbrukare får det allt sämre.

Till råga på allt kan man i slutet av herr statsrådets svar utläsa en reservation om att vi icke ens kan vara säkra på att under 1959 få ett förslag i denna fråga.

Jag vill öppet medge att det i den landsända jag företräder framstår som motiverat att i möjligaste mån ge småbruksstödet en produktionsfrämjande inriktning. Ur denna synpunkt är det i och för sig ingenting att invända mot den översyn i vissa hänseenden av småbruksutredningens förslag som statsrådet omnämner. Beklagas måste dock att detta inte i större utsträckning kunnat ske i samband med remissbehandlingen och i ett snabbare tempo. Småbrukarna — icke minst det stora flertalet jordbrukare i övre Norrland, som

är att hänföra till denna kategori — är i behov av snabba åtgärder från samhällets sida för ett bättre utbyte av sin näring. Som kanske mest angeläget framstår dock för dem att få klarhet om hur det i framtiden skall bli för dem som yrkesutövare.

Herr statsråd! Även om jag således beklagar att ytterligare tid rinner oss ur händerna, innan vi får ta itu med dessa angelägna frågor, ber jag ändock att få upppepa mitt tack för svaret på min fråga.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Jag vill också tacka för svaret, eftersom även jag har del i det, och säga några ord, vilka delvis kommer att gå i samma tonart som den föregående talarens.

När jordbruksprisutredningen hade framlagt sitt förslag, skrev generaldirektör Söderström i den officiella publikationen Från departement och nämnder: »Det har på sina håll väckt uppmärksamhet att utredningen inte närmare behandlat det mindre jordbrukets problem. Utredningen har inte ansett att dessa gått in under utredningsuppdraget.» Generaldirektör Söderström hade förvisso rätt i att det väckte mycken uppmärksamhet den gången, att man helt och hållet gick förbi frågan om det mindre jordbruket.

I sin proposition nr 198 till 1955 års riksdag sade dåvarande jordbruksministern, att småbruksfrågan enligt hans uppfattning hörde till de viktigaste av de spörsmål som berör landsbygdens livsvillkor. Statsrådet erinrade om att över 200 000 människor är sysselsatta inom jordbruk med 2—10 ha åker. Jag gjorde den anmärkningen då — och den kan man göra även i dag — att när statsrådet hade den uppfattningen, så var det synd att han inte skrev sina direktiv till jordbruksprisutredningen på sådant sätt, att den inte kunde gå

Svar på frågor dels ang. framläggande av förslag om förbättrat stöd åt småbruket, dels ock ang. åtgärder med anledning av 1955 års utredning om småbruksstöd

förbi denna fråga. Men det glömde han alltså.

I jordbruksutskottets utlåtande nr 39/1955 strök utskottet emellertid under jordbruksministerns yttrande, att denna fråga är en av de allra viktigaste av dem som berör landsbygdens livsvillkor. Detta var för tre år sedan. Sedan tillsattes 1955 års jordbruksutredning, som lade fram sitt förslag vid nyåret 1958. Jag var med i den utredningen, och jag kan säga att vi lade fram ett moderat förslag. När jag medverkade till att försöka skapa enighet omkring detta tämligen moderata förslag, skedde det i förhoppning om att vi skulle få det lilla som där föreslogs. I våras väntades en proposition. Den kom inte och den har ännu inte kommit. Det är ju detta som föranlett dessa frågor och detta svar, som jag tycker är litet illavarslande.

Statsrådet nämner särskilt stödet åt småbruket i norra Sverige, där han vill fundera ytterligare. Jag skall inte motsäga statsrådet på den punkten. Under de år jag varit i riksdagen har jag sällan gått emot något som gällt landsbygden i Norrland, men eftersom jag själv är från Västsverige och det där också finns mycket småbruk, skulle jag nog vilja be statsrådet komma ihåg att småbruksfrågan inte bara är en norrlandsfråga. Norra Bohuslän är för närvarande en så illa utsatt landsända, att jag inte tror att det finns någon del av hela Norrland som är sämre ställd i detta avseende. Även i andra delar av södra och mellersta Sverige finns stora jordbruksområden som så gott som helt och hållet består av småbruk.

Vad som är särskilt betänkligt är emellertid om man skall uppfatta detta svar på det sättet, att vi nu skall klara den stora jordbruksuppgörelsen först och småbruksuppgörelsen sedan. När vi i småbruksutredningen funderade på hur man med de givna direktiven skulle kunna åstadkomma något, fann vi ju att

en del tillgångar var bundna för denna treårsperiod. Därför fick vi ta sikte på att man skulle fatta principbeslut så fort som möjligt, så att man vid nästa jordbruksuppgörelse hade detta undanstökat. Ty eljest — jag vill inte säga att det blir så och jag hoppas statsrådet ordnar det så att det inte blir så — d. v. s. om man vid den allmänna jordbruksuppgörelsen så långt som möjligt tar inteckningar i alla tillgångar, som över huvud taget kan mobiliseras för ett stöd åt jordbruket, och sedan får småbruksuppgörelsen efteråt och då återigen kommer i det läget, att man inte har någonting att röra sig med, då tycker jag det är bedrövligt. Nu har småbruket spelat Sven Dufvas roll så länge, i den bemärkelsen att »åt den som sist blev född fanns intet kvar», att det kan vara tid att man fastställer principerna för småbruket först och tar det andra sedan.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NETZÉN:

Herr talman! Det är bara en sak jag gärna vill ha sagd. Herr Larsson i Hedenäset tyckte sig ha anledning lägga den största vikt vid det han kallade reservationen i slutet av mitt svar, att därest icke något oförutsett inträffar kommer 1959 års riksdag att föreläggas förslag i ämnet. Däri ligger ingenting utöver det, att såvida inte något alldeles speciellt oförutsett inträffar, så är avsikten att lägga fram proposition i fråga om småbruksstödet till 1959 års riksdag.

Vad sedan gäller den tid detta tagit, skulle jag gärna vilja erinra om de skäl som gjort dessa överväganden nödvändiga. Herr Larsson i Hedenäset kanske själv allra bäst känner till dem. Som herrarna sade, kom småbruksutredningens förslag vid nyår i år. Det krävde en ordentlig remisstid och har genomgått stor remissbehandling. Därutöver har inte minst de norrländska småbrukarna via representanter för alla poli-

Svar på interpellation ang. nedsättning av energiskatten för vissa handelsträdgårdar

tiska partier i riksdagen önskat att det skulle tas särskild hänsyn till och göras försök att bedöma just det norrländska småbrukets speciella läge. Detta har jag personligen ansett att det funnits goda skäl för. Detta har ägt rum under sensommaren och hösten. Under den senaste tiden har dessutom åtskilligt hänt, som gjort det nödvändigt att komplettera det redan befintliga materialet för bedömning av småbrukets belägenhet såväl i Norrland som i andra delar av landet. Därför menar jag, att ingen tid har försuttits, när det gäller att söka få en så allsidig bedömning som möjligt av småbrukets läge. Detta bestyrkes även av utredningar som har skett i annan regi. De kompletterande utredningar som professor Lennart Hjelm och jordbrukets utredningsinstitutets chef Halvdan Åstrand helt nyligen har sysslat med, kan också vara av värde vid utformandet av det framtida stödet åt det svenska småbruket.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Jag skall inte lasta nuvarande statsrådet för den tidsutdräkt som har uppstått (man kan visserligen diskutera marginalen, men den är oväsentlig) ty det är naturligtvis en felkoppling på ett tidigare stadium som gör att vi kommit att släpa efter en hel avtalsperiod. Det skulle emellertid ha varit intressant om statsrådet hade velat säga om det är meningen att få fram ifrågavarande förslag före, i samband med eller efter den stora jordbruksuppgröelsen.

Herr LARSSON i Hedenäset (cp):

Herr talman! Min ärade medfrågare sade att han inte tänkte lasta det nuvarande statsrådet för det dröjsmål som uppstått. Jag skall inte heller göra det. Inte heller skall jag lasta någon annan för dröjsmålet. Jag skall nöja mig med att konstatera att herr statsrådet nu har inskränkt reservationen i sitt svar så att vi i alla fall har stor an-

ledning att hoppas på ett förslag under kommande års riksdag. Det är en sak som småbrukarna är i stort behov av att få klarhet om.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5

Svar på interpellation ang. nedsättning av energiskatten för vissa handelsträdgårdar

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Herr talman! I en med andra kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Hansson i Skegrie riktat vissa frågor till mig angående nedsättning av den allmänna energiskatten för handelsträdgårdar med växthusodling. Frågorna ansluter sig till en framställning i saken, som Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund tidigare gjort hos Kungl. Maj:t. Till svar på interpellationen vill jag meddela följande.

Som framgår av interpellationen har kontrollstyrelsen och energiskattenämnden i yttrande över förbundets framställning ställt sig positiva till en nedsättning av energiskatten i fråga om växthusbränsle. Vid ärendets fortsatta beredning i finansdepartementet fann jag det emellertid erforderligt med ytterligare utredning i syfte att få de tekniska förutsättningarna för en sådan nedsättning närmare klarlagda. Ärendet återremitterades därför till kontrollstyrelsen för nytt yttrande.

Enligt vad jag inhämtat har genom kontrollstyrelsens försorg gjorts ingående undersökningar i saken. Det nya yttrandet är att vänta inom kort. Dessförinnan är jag, herr talman, inte beredd att taga närmare ställning till de spörsmål som beröres i interpellationen.

Vidare anförde

Svar på interpellation ang. ytterligare utredning rörande övnings- och skjutfält för IV militärområdet och infanteriets skjutskola

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Jag skall be att få tacka herr statsrådet för svaret på min interpellation. Det var kortfattat, och jag skall inte heller uppta tiden länge med min kommentar till detsamma. Även om svaret inte innehåller något bestämt ståndpunktstagande, får man dock det intrycket att det ligger en positiv anda bakom det. Jag hoppas att detta inte är någon feltolkning. Fördenskull skall jag nu avstå från vidare argumentering om det berättigade i trädgårdsmästarnas krav. Jag inser mycket väl att den ytterligare utredning angående de tekniska förutsättningarna, som herr statsrådet har begärt hos kontrollstyrelsen, är befogad. Jag vill endast framhålla önskvärdheten av att denna utredning om möjligt påskyndas, ty ganska lång tid har redan förflutit och under den tiden har skatt utgått, och skatt kommer även att utgå under den tid, som ytterligare kommer att förflyta innan de åtgärder kan vidtagas som trädgårdsmästarna begärt.

Med denna kommentar ber jag få tacka statsrådet för svaret på min interpellation.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6**Svar på interpellation ang. ytterligare utredning rörande övnings- och skjutfält för IV militärområdet och infanteriets skjutskola**

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! I en med kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Gustafsson i Kårby frågat mig om jag avser att låta företaga en ny, förutsättningslös utredning angående övnings- och skjutfält för IV militärområdet och infanteriets skjutskola innan försvarets fastighetsnämnds förslag om

det s. k. Gullbergsfältet förelägges riksdagen för avgörande.

Med anledning härav får jag anföra följande.

Försvarets fastighetsnämnd, som har till uppgift, bland annat, att utreda frågor rörande försvarets mark- och fastighetsbestånd, föreslog — i anledning av erhållet uppdrag — i ett den 26 juni 1958 avlämnat betänkande att ett övnings- och skjutfält för IV militärområdet, tillika övnings- och skjutfält för infanteriskjutskolan, skulle anordnas inom ett område om cirka 17 000 hektar å och i anslutning till Gullbergs kronopark i Östergötlands län.

Yttranden över betänkandet har inhämtats från vederbörande militära och civila myndigheter samt från Linköpings stad och de av fastighetsnämndens förslag direkt berörda kommunerna.

Ärendet är för närvarande föremål för beredning inom departementet. Det får givetvis därvid prövas, om — såsom bland andra länsstyrelsen i Östergötlands län hävdad i sitt remissyttrande — någon ytterligare utredning erfordras i ärendet. Innan beredningen slutförts kan jag icke taga ställning till denna fråga.

Jag vill tillägga, att någon proposition i ärendet icke är att vänta till årets riksdag.

Med detta, herr talman, anser jag mig ha besvarat herr Gustafssons interpellation.

Härpå anförde

Herr GUSTAFSSON i Kårby (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för att han lämnat svar på min interpellation. I svaret redovisas för det förslag som försvarets fastighetsnämnd har lagt fram angående skjutfält. I svaret meddelas också hur stort detta skjutfält skall vara. 17 000 hektar anses erforderligt för detta ändamål. Av dessa

Svar på interpellation ang. ytterligare utredning rörande övnings- och skjutfält för IV militärområdet och infanteriets skjutschola

17 000 hektar är ungefär 6 000 i enskild ägo. Inom området bor, som uppges i utredningen, 625 personer. Dessa skulle få lov att flytta från sina hem och sin bygd, därest skjutfältet skulle komma till utförande. Visserligen anför utredningen, att en del av dem, som bor i fältets utkanter, i viss utsträckning kan bo kvar och bruka sina gårdar men skall i så fall vara skyldiga att under skjutningar utrymma gårdarna. Hur detta skulle kunna fungera undandrar sig väl varje praktiskt tänkande människas bedömande.

Varhelst man förlägger ett skjutfält uppstår självfallet stora svårigheter, men lika klart är att om ett sådant ingrepp, varom här är fråga, göres i en gammal kulturbygd i hjärtat av ett län, blir svårigheterna oerhörda. Det är givetvis av stort värde att få ett sådant här skjutfält placerat så bra i förhållande till en stor stad och förläggningssort, men vi skall minnas att de berörda människornas och bygdens intressen måste tillmätas ännu större vikt.

Storleken av detta skjutfält med dess 17 000 hektar verkar ju imponerande — det största vi nu har är på omkring 10 000 hektar. Men många, såväl myndigheter som enskilda och inte minst de som bor i bygden — jag bor själv alldeles i närheten och har alltså haft speciell anledning att intressera mig för saken — har ändå ställt frågan: Kommer dessa 17 000 hektar att visa sig tillräckliga, då chefen för armén i sitt yttrande anser att ett skjutfält av denna typ bör ha en helt annan storleksordning? Det talas i anvisningarna om att ett fält, som skall vara samövningsfält, artilleriskjutfält o. s. v., behöver ha en storlek av 36 000 hektar eller, om man räknar på ett annat sätt, av upp till 70 000 hektar. Många undrar alltså: Är dessa 17 000 hektar, som fältet krympts ned till, en kompromiss som kommer att innebära att militären, när man tagit detta område och investerat pengar där, redovi-

sar skäl för att få ett ännu större skjutfält, och att dessa skäl då blir så starka, eftersom de understöds av rent ekonomiska faktorer, att en ännu större utvidgning står för dörren? Detta skulle betyda ett sådant ingrepp i vårt län, att vi finge börja resonera om saken även från många andra utgångspunkter. Redan ett förverkligande av det nu föreslagna skjutfältet skulle leda till att vårt län skures av på ett sätt som vore mycket olyckligt för oss.

De sociala och ekonomiska problemen har något berörts. Jag har ju sett att herr statsrådet besökte området under gårdagen, och det ingår väl i herr statsrådets beredning av ärendet. Jag har också tagit del av uttalanden som gjorts av i denna utflykt deltagande personer. De sociala och ekonomiska problemen är av den art, att de måste ägnas all möjlig uppmärksamhet. Det har påvisats hur bristfällig utredningen är när det gäller de ekonomiska verkningarna. Så har t. ex. den lokala vägmyndigheten i sitt remissvar anfört, att utredningens beräkning av kostnaderna för att ordna med det kompletterande vägnät, som absolut måste till, får lov att räknas upp fem gånger för att man skall närma sig det verkliga beloppet.

Många andra problem, som inte berörts men som väl också ingår i statsrådets beredning, finns att ta hänsyn till, bl. a. frågan om kommunernas och församlingarnas ändrade ekonomiska status.

Vad angår de sammanlagda kostnaderna ställer sig många tvivlande till om de av utredningen angivna 40 miljonerna kan vara tillräckliga. En del viktiga punkter torde ha glömts bort och på flera punkter måste omräkningar ske.

Min förhoppning är nu att herr statsrådet under sitt studium av frågan skall finna, att det är angeläget med en ny och förutsättningslös utredning. Ett förslag som, mig veterligen, inte tillstyrkts

Svar på interpellation ang. Nordiska rådets behandling av frågan om en gemensam nordisk marknad

av någon civil myndighet är knappast ägnat att ligga till grund för ett riksdagsbeslut. Jag bör väl också framhålla, ehuru det allra minst efter besöket i Linköping under gårdagen kan vara någon nyhet för statsrådet, att de synpunkter, som länsstyrelsen i Östergötlands län anfört i sitt avstyrkande yttrande, avspeglar en absolut enhällig opinion inom länet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7**Svar på interpellation ang. Nordiska rådets behandling av frågan om en gemensam nordisk marknad**

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE, som yttrade:

Herr talman! Herr Johansson i Öckerö har i en interpellation riktat vissa frågor till mig rörande behandlingen av fiskets produkter i en gemensam nordisk marknad.

Med anledning härav vill jag anföra följande.

Nordiska ekonomiska samarbetsutskottet framlade hösten 1957 en rapport med huvudresultaten av det utredningsarbete, som utskottet utfört sedan det tillsattes i november 1954. Denna rapport innehöll bl. a. en plan för en gemensam nordisk marknad omfattande ca 80 % av de nordiska ländernas samhandel 1955. I september i år har utskottet i en tilläggsrapport redovisat resultaten av de fortsatta utredningarna.

För fisk och fiskprodukter framlägges förslag till gemensamma tullar gentemot utomstående länder och till avskaffande av tullar, importavgifter och kvantitativa restriktioner mellan de nordiska länderna men även förslag rörande en rad andra förhållanden av betydelse för skapandet av en gemensam marknad på detta område. Sålunda föreslår utskot-

tet att fiskebåtar från de nordiska länderna i en gemensam marknad får rätt att bunkra, proviantera, företaga reparationer m. m. i de olika ländernas hamnar på samma villkor som gäller för landets egna fiskare. Det skall vidare råda frihet för omlastning och transitering av fångsterna för transport till hemlandet.

Ett förslag att nordiska fiskebåtar skall ha rätt att ilandföra sina fångster i alla nordiska hamnar såväl för försäljning som för omlastning eller transitering till tredje land har kunnat accepteras från finsk, norsk och svensk sida. Från dansk sida har man gjort förbehåll i fråga om sitt ställningstagande till detta förslag. Samarbetsutskottet fortsätter sina överväganden beträffande dessa problem.

För att säkerställa fiskarbefolkningens förtjänstmöjligheter har utskottet föreslagit att nu gällande minimipris-system — under förutsättning att de administreras på ett icke-diskriminerande sätt — skall kunna upprätthållas i en gemensam marknad.

Utredningarna på jordbrukets område har ännu icke kunnat slutföras. Utformningen av en gemensam nordisk marknad på jordbrukets område sammanhänger i väsentlig grad med vilken ställning jordbruksvarorna kommer att få i ett västeuropeiskt frihandelsområde. Några fasta hållpunkter för en bedömning härav föreligger ännu icke, och undersökningarna fortsätter därför inom samarbetsutskottet mot bakgrunden av den vidare utvecklingen av förhandlingarna om frihandelsområdet.

Samarbetsutskottets rapporter kommer att föreläggas Nordiska rådet vid dess session i Oslo den 9—15 november. Vid rådets session väntas en allmän debatt rörande hithörande problem äga rum på grundval av de båda rapporterna och mot bakgrunden av läget i de pågående förhandlingarna om ett västeuropeiskt frihandelsområde. Ett beslut

Svar på interpellation ang. Nordiska rådets behandling av frågan om en gemensam nordisk marknad

om den nordiska marknaden väntas icke komma att fattas av rådet vid denna session. Det kan emellertid befinnas lämpligt att i syfte att undvika dröjsmål sammankalla Nordiska rådet till en extra session för slutlig behandling av frågan om en gemensam nordisk marknad, så snart förhållandena beträffande det västeuropeiska frihandelsområdet gör det ändamålsenligt att hålla en sådan session.

I likhet med vad som var fallet med samarbetsutskottets huvudrapport kommer tilläggsrapporten att i vanlig ordning remitteras till myndigheter och organisationer för yttrande. Fiskarnas organisationer kommer härigenom att få tillfälle att framlägga sina synpunkter på de framlagda förslagen. Det kan för övrigt nämnas, att det under förhandlingsarbetet i samarbetsutskottet före och efter varje möte i specialutskottet ägt rum överläggningar mellan de svenska representanterna i vederbörande specialutskott och företrädare för olika organisationer på fiskets område, fiskarna, fiskgrossister, fiskhandlare och konservfabriker.

Såsom nämnts fortsätter utredningarna rörande jordbrukets ställning i en nordisk marknad, och det är min förhoppning att resultaten av dessa utredningar skall vara slutförda vid en sådan tidpunkt att de kan tas i beaktande vid det slutliga ställningstagandet till förslagen om en gemensam nordisk marknad.

Ett genomförande av en gemensam marknad på fiskområdet torde ej kunna ske som en isolerad företeelse utan endast som ett led i en gemensam nordisk marknad för alla eller så gott som alla varuområden. Det kan i detta sammanhang hänvisas till ett av de villkor som allmänna tull- och handelsavtalet (GATT) föreskriver för bildandet av en tullunion, nämligen att en tullunion skall omfatta i stort sett all handel mellan de deltagande länderna.

I en note den 18 juni 1958 till den norska ambassaden i Stockholm har emellertid regeringen ifrågasatt om icke, i avvaktan på att den nordiska gemensamma marknaden förverkligas, de i utskottet uppnådda svensk-norska överenskommelserna skulle kunna genomföras. Dessa överenskommelser skulle i så fall för sitt fortbestånd vara betingade av att en sådan gemensam marknad kommer till stånd. Något svar på detta förslag har inte erhållits från norsk sida.

Härefter anförde:

Herr JOHANSSON i Öckerö (fp):

Herr talman! Jag ber att få framföra ett tack till herr statsrådet.

Vad som har föranlett mig att framställa denna interpellation är den stora oro som råder inför det planerade nordiska samarbetet i fiskarkretsar såväl på västkusten som på sydkusten och ostkusten. Fiskare och jordbrukare är ju inte bara beroende av hur stor skörd, respektive fångst de kan få utan också hur mycket de kan få ut vid avsättningen av denna. Det är ju där förtjäns- ten ligger. En hel del av våra fiskare, de som i huvudsak avsätter sina fångster på den svenska marknaden, är ju i hög grad beroende av vilka priser de kan få ut där och hur mycket som kan avsas på den inhemska marknaden. Därför har fiskarna med stor oro sett, hur importen av fisk har ökat under de senaste åren. Under 1957 importerades t. o. m. utgången av september 25 450 ton fisk till ett värde av 54 688 000 kronor. Under motsvarande tid 1958 har denna import ökat till 31 653 ton, alltså en ökning med 6 202 ton, och värdet har ökat till 69 456 000, d. v. s. med 14 768 000 kronor.

Det är helt naturligt att vi är mycket oroade inför den utveckling, som här har skett, särskilt som det har visat sig, att vi fått allt svårare att avsätta

Svar på interpellation ang. Nordiska rådets behandling av frågan om en gemensam nordisk marknad

våra fångster på den internationella marknaden. Den 18 augusti i år blev det, som vi vet, stopp för vår export på ostzonen. Vi hade ett avtal som gällde 22 miljoner kronor, men en vacker dag fick vi beskedet, att de inte tog emot mer, med resultat att vi sedan dess inte har fått exportera något enligt detta avtal. Dess bättre har vi fått sälja en del till såväl Väst- som Östtyskland, vilket skett genom Danmark.

Vår export har under 1958 minskat till 27 800 ton från 33 000 ton under motsvarande tid under 1957. Danmark, Norge och Sverige är ju samtliga över-skottsländer i fråga om fisk. Alldeles särskilt gäller detta Norge. Fisket betyder ju oerhört mycket för den norska marknaden. Det kan ingen bortse från. Norrmännen har särskilt bråkat om frågan om fiskfiléerna. Det var väl på den punkten som meningsskiljaktigheterna började. Emellertid är att märka att 1957 importerades intill utgången av september 1 628 ton, men 1958 har importen ökat till 2 344 ton, alltså en ökning med 716 ton. Därtill kommer, att importen från Danmark är, om jag inte minns fel, 1 200 eller kanske 1 300 ton per år.

Fiskarna anser att jordbruket och fisket arbetar under ganska likartade förhållanden och har önskat och önskar fortfarande, att jordbrukets och fiskets produkter skall behandlas lika, att de alltså skall få samma ställning i den nordiska samhandeln. Tyvärr ser det nästan ut som om fiskets intressen skulle åsidosättas, medan frågan om jordbruket i detta sammanhang skulle tills vidare få stå öppen.

Det är ju riktigt som statsrådet här säger, att vi haft sammanträde med detta specialutskott, som har arbetat i syfte att nå en uppgörelse med fisket. Men vi vill bestämt säga ifrån att det i alla fall verkar som om de synpunkter, som vi fiskare dragit fram, inte tillräckligt blivit beaktade, utan det före-

faller av utredningens tillägsrapport som om man i de flesta fall gått oss direkt emot.

Jag skall inte trötta, men jag vill ta ett par exempel. Där finns förslag om upphävande av tullen på långa. Denna tull infördes i början på 1930-talet, när våra fiskare hade svårt att klara sig. Nu är det fråga om att avskaffa denna tull och detta skulle för fiskarnas del bli ett hårt slag. Man har visst föreslagit en övergångstid på fem år. Vad som oroar oss ännu mer är att det västeuropeiska frihandelsområdet ännu inte är klart. Varför då inte vänta i fråga om fisket lika väl som i fråga om jordbruket tills detta blir klart så att vi får se vilka möjligheter vi har att sälja utåt? Det kan väl inte vara rimligt, om våra möjligheter att sälja utåt blir stängda, att sedan den svenska marknaden överhoppas med utländsk vara.

Det talas om att konkurrensen skall bli lika. Vi vet emellertid att den icke kan bli det. Våra stora västkustbåtars fångstfält är ju i stor utsträckning Nord-sjön och vattnen mellan Norge och England, då däremot norrmännen har sina fiskevatten in på knutarna. Vi kan ju fråga oss hur det skulle bli t. ex. med jordbruket om det skulle vara en fri och ohämmad import från våra grannländer.

Svaret är välvilligt, men jag tycker i alla fall, herr statsråd, att frågorna inte har blivit direkt besvarade. Här säger t. ex. statsrådet: »Ett genomförande av en gemensam marknad på fiskområdet torde ej kunna ske som en isolerad företeelse utan endast som ett led i en gemensam nordisk marknad för alla eller så gott som alla varuområden.» Menar då herr statsrådet även jordbruket? Skall vi vänta även till dess jordbruket blir klart? Det är för oss en ganska väsentlig fråga.

Sedan säges det att vi skulle få lov att sälja i Norge. Men vi vet ju alla som varit i Norge och sökt sälja fisk hur

Svar på interpellation ang. Nordiska rådets behandling av frågan om en gemensam nordisk marknad

svårt det är därför att den norska fiskhandeln ligger till större delen i fiskarorganisationernas händer. Jag tror att det är 14 fiskeriorganisationer som har rättigheter på det området, och det är ju mycket svårt att sälja om det inte finns någon som har lust att köpa. De kan säga: »Vi behöver i dag ingen fisk.» Vi vet också, att det då kan bli priser, som för oss inte på något sätt är acceptabla.

Jag behöver inte tala om för herr statsrådet vilka besvärligheter vi har när det gäller arbetsförhållandena i norra Bohuslän, som ju är en ganska hårt utsatt landsdel. Likadant förhåller det sig i Blekinge. En fri fiskhandel kommer på ett alldeles särskilt sätt att drabba Bohuslän och Hallands kustområden liksom Skånes och Blekinge. Våra organisationer såväl som de privata fiskhandlarna har under de senaste åren investerat flera hundra tusen kronor i maskiner för att vi skall kunna filea och på så vis tillvarata vår fisk för att kunna hålla den svenska marknaden med fisk i så stor utsträckning som möjligt, därtill kommer stora investeringar och redskap. Det är klart att även konkurrensen från Danmark är ett problem, men den kan inte jämföras med importen från Norge, eftersom de filéer vi får från Danmark huvudsakligen är av fiskslag, som vi tidvis har mycket ont om här.

Jag vill till sist, herr talman, vädja till herr statsrådet, att han beaktar fiskarnas synpunkter och om möjligt försöker få fiskets och jordbrukets produkter behandlade på samma likartade sätt inom det nordiska samhandelsområdet.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **LANGE**:

Herr talman! Jag har inte så mycket att säga; jag vill bara understryka, att en gemensam nordisk marknad givetvis

medför både fördelar och nackdelar. Om vi bestämmer oss för att införa en sådan marknad måste vi vara beredda på att det svenska näringslivet inte uteslutande kommer att dra fördelar av denna nyordning utan också kan möta vissa påfrestningar och svårigheter. Man kan inte endast plocka ut russin ur kakan, herr Johansson i Öckerö, utan tvingas nog att äta hela kakan på en gång.

Vad fisket beträffar har näringsorganisationerna varit underrättade — det har herr Johansson i Öckerö i sitt anförande här bestyrkt. Han är betänksam mot vissa punkter i den skisserade uppgörelse, som här föreligger på expertplanet, och mindre betänksam mot andra. Om man ser på hela detta problem tror jag inte, att det kan göras gällande, att det uteslutande är förenat med uppoffringar från svensk sida. Det är inte endast fråga om svenska koncessioner utan det finns också norska medgivanden. Jag har i mitt interpellationssvar pekat på en rad olika åtaganden, som norrman — åtminstone bland experterna — vid genomförandet av en gemensam marknad ansett sig kunna göra gentemot de svenska fiskarna och som borde vara till fördel för dessa. Jag tror inte heller, att man behöver hysa någon större oro för möjligheten att finna avsättning för de svenska fiskfiléerna. I varje fall har de kontakter — om jag är rätt underrättad — som experterna och det här specialutskottet har tagit med den svenska konserverindustrin, fått utskottet att förmoda att inga större avsättningssvårigheter skulle uppkomma, därest konkurrensen på detta område bleve fri.

Sedan tror jag — medan jag ännu har ordet, herr talman — att det är litet vanskligt att på detta sätt bryta ut ett par år ur handelsstatistiken och åberopa dem såsom bevis för att utvecklingen medfört en oerhört stark skärpning av konkurrensen till de svenska fiskarnas nackdel. Bilden blir en annan, om man

Svar på interpellation ang. Nordiska rådets behandling av frågan om en gemensam nordisk marknad

tar en följd av år. Det är jag övertygad om.

Herr JOHANSSON i Öckerö (fp):

Herr talman! Det är riktigt vad herr statsrådet säger, att vi har fått vissa fördelar eller rättare sagt erbjudanden om vissa fördelar. Men sett ur fiskarnas synpunkt, herr statsråd, får jag säga, att det nog i alla fall är som att byta förstfödslovet mot en grynvälling. De fördelar vi får är, sett ur praktisk synpunkt, mycket små jämfört med vad vi får lov att lämna.

Herr statsrådet talade om filéer och att vissa beredare förklarat sig villiga att inköpa svenska fångster för beredning av sådana, men här rör det sig inte bara om filéer utan även om hel fisk. Jag upprepar ännu en gång att detta kommer att hårdast drabba de minst motståndskraftiga, vilka är de som har sin försäljning på hemmamarknaden. De stora fiskebåtarna, som går på Nordsjön och av en eller annan orsak får lov att angöra norska hamnar, kommer vissa förmåner till godo. Men alla andra får bara nackdelar.

Herr statsrådet säger att det inte är riktigt att ur handelsstatistiken rycka ut de senaste två åren. Jag tror, att om vi skulle gå tillbaka ännu längre i tiden, skulle de siffrorna bli ännu mer oförmånliga, om man bortser från 1956. Men går vi tillbaka till 1955 eller 1954 och längre, får vi se att det blir helt andra siffror.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Ingen vill bestrida att den nyordning, som en gemensam nordisk marknad skulle komma att innebära, kan medföra svårigheter för fiskarbefolkningen i vårt land. Det är jag den första att erkänna. Men jag tror dock att herr Johansson i Öckerö myc-

ket starkt överdriver dessa svårigheter och bortser från de fördelar som i detta sammanhang kommer att inställa sig. Men det kan vi kanske diskutera hur länge som helst. Man kan ha olika uppfattningar på den punkten. Verkligheten får väl visa vem som har rätt.

Jag skulle emellertid, om jag får herr talmannens tillstånd att göra det, vilja ställa en fråga till herr Johansson i Öckerö! Skulle herr Johansson, i belysning av den uppfattning, som herr Johansson har beträffande de svårigheter som fisket skulle kunna komma att utsättas för, vara villig att avråda från ett införande av gemensam nordisk marknad?

Herr JOHANSSON i Öckerö (fp):

Herr talman! På herr statsrådets sista fråga vill jag sett ur fiskets synpunkt svara ett obetingat ja.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8

Till bordläggning anmäldes

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr B 2, i anledning av väckta motioner om utredning och förslag rörande införande i grundlag av vissa för svensk rättsuppfattning grundläggande principer,

nr B 3, i anledning av väckta motioner om sänkning av rösträtts- och valbarhetsåldern,

nr B 4, i anledning av väckta motioner angående ändrad lydelse av 38 § lagen om val till riksdagen, och

nr B 5, i anledning av motion angående undersökning rörande sjöfolkets och fiskarnas möjligheter att utöva sin rösträtt;

statsutskottets utlåtanden:

nr B 72, i anledning av väckta motioner angående höjning av ersättningen till vissa växelstationsföreståndare, och

nr B 73, i anledning av väckta motio-

ner om utredning rörande vissa enskilda vägars övertagande till allmänt statligt underhåll;

bankoutskottets utlåtande nr B 9, i anledning av väckta motioner angående landsbygdens näringsliv och övriga vitala problem samt angående den framtida utformningen av närings- och bebyggelsestrukturen i landet;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr B 14, i anledning av väckt motion förbud mot roulettspel på restaurang, och

nr B 15, i anledning av väckta motioner angående dispens från gällande bestämmelser om axel- och boggietryck på landets vägar;

tredje lagutskottets utlåtande nr B 4, i anledning av väckta motioner om ändring i 64 § 2 mom. livsmedelsstadgan rörande gräddglass och glass;

jordbruksutskottets utlåtande nr B 13, i anledning av väckta motioner om utredning syftande till sammanslagning av lantbruksnämnderna och hushållningsällskapen; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr B 1, i anledning av väckta motioner angående beredande av möjlighet för statens medicinska forskningsråd att fullfölja det skisserade forskningsarbetet rörande tobakens skadeverkningar, och

nr B 2, i anledning av väckta motioner angående Tobaksmonopolets offentliga reklam m. m.

§ 9

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr B 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående upphävande av förordningen den 26 juli 1947 (nr 581) om kvarlätenskapsskatt, m. m.;

nr B 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Danmark för

undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter å inkomst och förmögenhet;

nr B 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av tilläggsavtal till avtalet mellan Sverige och Finland för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter å inkomst och förmögenhet; och

nr B 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Pakistan för undvikande av dubbelbeskattning och förhindrande av skatteflykt beträffande inkomstskatter.

§ 10

Tillkännagavs, att till kammaren överlämnats följande propositioner, nämligen

nr B 46, med förslag till hälsovårdsstadga,

nr B 49, angående viss omläggning av atomenergiprogrammet,

nr B 53, angående bestridande med statsmedel av den å svensk sjöfart och handel vid passage av Suezkanalen utgående tilläggsavgiften till täckande av Förenta Nationernas kostnader för kanalens röjning, och

nr B 55, angående godkännande av avtal om försäljning av viss mark.

Dessa propositioner bordlades.

§ 11

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till Riksdagens andra kammare

Undertecknade anhålla härmed om ledighet från riksdagsgöromålen för deltagande i Nordiska rådets sjätte session i Oslo

för tiden 10—15 november 1958:

Bertil Ohlin
Ossian Sehlstedt
Sigfrid Jonsson
Martin Skoglund
Olov Rylander
John Ericsson

Sigrid Ekendahl
Ragnhild Sandström;
för tiden 10—12 november 1958:
Anders Pettersson; samt
för tiden 13—15 november 1958:
Jan-Ivan Nilsson.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 12

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 14.55.

In fidem
Sune K. Johansson

Tisdagen den 11 november

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollen för den 4 och
den 5 innevarande november.

§ 2

Svar på fråga ang. bestämmelserna för
de allmänna studiebidragen

Herr talmannen lämnade på begäran
ordet till

Chefen för ecklesiastikdepartementet,
herr statsrådet EDENMAN, som yttrade:

Herr talman! Fru Torbrink har frågat
mig, vilka åtgärder jag överväger för
att komma till rätta med att de allmän-
na studiebidragen, de s. k. »förlängda
barnbidragen», enligt gällande bestäm-
melser inte kan utdelas till elever, som
går i enhetsskolan eller »åttonde klas-
sen av påbyggd folkskola».

Jag måste då först lägga själva pro-
blemställningen till rätta en smula.
Allmänna studiebidrag utgår faktiskt till
elever i enhetsskolan, visserligen bara
till elever i klasserna 8 och 9, men av
praktiska skäl är det ju bara de elever-
na som kan komma i fråga. Som bekant
kan allmänt studiebidrag utgå först från
och med kvartalet efter det då eleven
fyllt 16 år.

Däremot är det riktigt, att allmänt stu-
diebidrag enligt gällande bestämmelser

inte kan utgå till elever i klass 8 av van-
lig folkskola — utom i de fall då det är
fråga om s. k. inbyggd realskollinje.
För att klargöra anledningen härtill
måste jag redogöra något för de allmän-
na studiebidragens tillkomst.

I 1957 års statsverksproposition till-
styrkte min företrädare som departe-
mentschef, att icke-behovsprövade
grundstipendier av barnbidragets stor-
lek skulle införas i huvudsak enligt de
av familjeberedningen förordade rikt-
linjerna. Han sammanfattade förslaget
sålunda: »Grundstipendier bör således
utan behovsprövning tillkomma elever
i de skolor eller kurser, vid vilka un-
dervisningen omfattar minst fyra måna-
der och där eleverna nu är berättigade
till studiehjälp.»

Detta förslag godkändes av riksdagen.
Statsutskottet uttalade emellertid, att
nya studiehjälpsformen lämpligen borde
benämnas »allmänt studiebidrag».

I enlighet med riksdagens beslut har
sedan bestämmelserna om allmänt stu-
diebidrag utformats. De innebär alltså,
att allmänt studiebidrag kan utgå en-
dast till elever vid skolor, där eleverna
kan få statlig studiehjälp enligt någon
av de äldre formerna, d. v. s. studielån,
särskilda studiebidrag till inackorde-
ring etc. eller behovsprövade stipendi-
er. Det är detta som förklarar, att ele-
verna vid de vanliga folkskolorna gene-

Svar på fråga ang. åtgärder för avhjälpande av bristen på kurslitteratur vid akademiska studier

rellt sett är uteslutna från möjligheten att få allmänt studiebidrag.

Frågan om ändring av bestämmelserna på denna punkt har redan aktualiserats genom en framställning till regeringen från Stockholms folkskoleledirektion. Vid ärendets remissbehandling, som nyligen avslutats, har skolöverstyrelsen velat gå ett steg längre än direktionen och hemställt om sådan ändring i gällande författning att allmänt studiebidrag skall kunna utgå till alla ungdomar mellan 16 och 18 år som går i skola, dock med den även nu gällande inskränkningen att undervisningen vid skolan eller kursen skall omfatta minst 4 månader. — Däremot har både studiehjälpsnämnden och statskontoret helt avstyrkt bifall till direktionens framställning.

Uppenbart är att några författningsändringar, som innebär ett principiellt avsteg från 1957 års riksdagsbeslut, inte kan göras utan att saken på nytt lägges fram för riksdagen. Den av folkskoleledirektionen aktualiserade frågan är för närvarande föremål för prövning inom ecklesiastikdepartementet. Jag kan alltså inte här föregripa regeringens ställningstagande.

Härpå anförde

Fru TORBRINK (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, för svaret på min fråga.

Man skall givetvis inte kasta sten då man sitter i glashus eller alltför hårt kritisera ett förslag som man varit med om att bifalla. Det är också bara litet grus jag vill kasta på ecklesiastikministerns fönster för att han skall uppmärksamma denna sak.

Jag är glad åt att finna att ecklesiastikdepartementet redan har saken under övervägande. Man blir nämligen ibland ställd inför svåra frågor när

man såsom riksdagsman varit med om ett beslut. Det kom en pappa till mig och sade: »Här har man trott att man skulle få förlängda barnbidrag.» — Det heter så på lekmannaspråk. »Jag har min dotter i påbyggda åttan i folkskolan. Nu finner jag att vi inte får sådant bidrag. Vad säger fru Torbrink om det?» — »Jag trodde det skulle jämföras med enhetsskolan, sade jag. Men jag fann sedan att så inte var förhållandet. Det är detta jag har velat påtala.

Jag finner till min glädje, att det i annan ordning är påtalande tidigare och hoppas nu bara att ecklesiastikministern — med det intresse han har för strävanden som finns i våra vanliga folkskolor på många håll ute i landet att bygga på ett frivilligt åttonde och nionde skolor — skall ordna så, att dessa bidrag också kan utgå till just dessa ungdomar, vars föräldrar allra bäst behöver det lilla bidraget på 34 kronor i månaden. Om det blir nödvändigt väntar jag att vi återigen får taga ställning till saken i riksdagen. Jag hoppas att statsrådet i denna fråga skall följa skolöverstyrelsens förslag och inte visa alltför stor vördnad för studiehjälpsnämnden och statskontoret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3

Svar på fråga ang. åtgärder för avhjälpande av bristen på kurslitteratur vid akademiska studier

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, som yttrade:

Herr talman! Herr Braconier har frågat, om jag vill vidtaga några åtgärder för att söka avhjälpa bristen på kurslitteratur vid akademiska studier.

Först vill jag erinra om redan föreliggande möjligheter för universitetskanslern och Kungl. Maj:t att enligt universitetsstatuterna medge akademis-

Svar på fråga ang. åtgärder för avhjälpande av bristen på kurslitteratur vid akademiska studier

ka lärare partiell tjänstebefrielse för att utarbeta läroböcker eller kompendier av väsentlig betydelse för den akademiska undervisningen. Jag kan tillägga, att sedan någon tid tillbaka frågan om mera enhetliga och smidiga former för handläggningen av ärenden om förlängning av sådan partiell tjänstebefrielse överväges inom de berörda departementen.

Som framgick av mitt uttalande i läroboksfrågan i propositionen rörande upprustning av universitet och högskolor är jag fullt medveten om att det i fråga om tillgången på lämpliga kursböcker föreligger stora brister i ett flertal universitetsämnen. Det är uppenbart, att — utöver den nyssnämnda möjligheten till partiell tjänstebefrielse — även andra åtgärder måste prövas för att undanröja hinder framför allt av ekonomisk art i samband med utgivande av kurslitteratur för universitetsstudier. I detta sammanhang vill jag omnämna att man helt nyligen påbörjat arbete på nordisk basis för att ge ut gemensam kurslitteratur i några centrala naturvetenskapliga ämnen.

I anledning av herr Braconiers fråga vill jag här slutligen framhålla att i och med inrättandet av de nya universitetslektoraten bör ha skapats mer gynnsamma betingelser för läroboksförfattandet. Det bör vara naturligt för universitetslektorn, som ju har undervisningen som huvuduppgift, att om så erfordras förbättra kurslitteraturbeståndet inom det egna ämnesområdet genom att själv skriva läroböcker eller kompendier. Jag är för min del beredd att på lämpliga sätt söka underlätta en dylik mycket vällovlig och välkommen verksamhet.

Vidare anförde

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! Jag ber till herr statsrådet och chefen för eklestastikdepartementet — Andra kammarens protokoll 1958, Nr B 10

tementet få framföra mitt tack för svaret. Det är i väsentliga avsnitt positivt. Jag vill dock framhålla något som herr statsrådet vet, sedan han var ordförande i universitetsutredningen, nämligen att en upprustning av universiteten är ganska svår att genomföra, när det i centrala läroämnena — vilket påvisats av Sveriges förenade studentkårer — icke finns läroböcker. På detta sätt tvingas de akademiska lärarna att föreläsa i ganska elementära ämnen. Mycken tid går förlorad, fastän alla är överens om att försöka skära ned studietiden. Det är ganska häpnadsväckande att det delvis i historia, i statskunskap m. fl. ämnen i centrala frågor inte finns några läroböcker. Ibland är biblioteken så illa rustade, att det, även om läroböckerna finns på biblioteken, är mycket svårt för studenterna att få tag på dem, genom den oerhörda ansvällningen av studerande. Men eklestastikministerns svar är ju i detta avseende så positivt, att jag väl inte behöver understryka det.

När herr statsrådet säger att de nya universitetslektorerna får möjligheter att skriva läroböcker i sina ämnen, vet herr statsrådet mycket väl att man på många håll anser att universitetslektorernas arbetsbörda på grund av deras undervisningstimmar är alltför betungande för att de skall hinna med läroboksförfattandet. Jag hoppas att de två sista satserna i herr statsrådets svar betyder att universitetslektorerna nu kommer att kunna skriva många läroböcker.

I fråga om professorerna och inte minst i fråga om docenterna har det förts en mycket livlig diskussion om vad som skall göras för att läroboksförfattandet skall kunna tjäna som merit. Bara det faktum, att det inte finns läroböcker i många centrala ämnen, visar, att man inte lyckats klara denna betydelsefulla fråga. För den oinitierade kanske frågan framstår som rätt efemär, men det är den absolut inte. Vi måste

Svar på fråga ang. åtgärder för att göra samhällsläran till ett självständigt ämne vid våra gymnasier

underlätta för studenterna att inom något så när rimlig tid kunna nå en examen. Skall de på olika vägar söka sig fram till svåråtkomlig litteratur — kompendier finns inte alltid utgivna — måste detta förlänga studietiden och medföra ökade kostnader.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på fråga ang. åtgärder för att göra samhällsläran till ett självständigt ämne vid våra gymnasier

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Herr Braconier har frågat, om jag vill vidtaga några åtgärder för att göra samhällsläran till ett självständigt ämne vid våra gymnasier. Mitt svar är följande.

Förutsättningarna för en uppdelning av ämnet historia med samhällslära på gymnasiet har utretts av inom skolöverstyrelsen tillkallade sakkunniga. Sakkunnigförslaget har genom överstyrelsens försorg remissbehandlats, och enligt vad jag erfarit tar överstyrelsen i dagarna ställning till det och kommer att redovisa sin syn på frågan i skriftelse till regeringen. Spörsmålet om en ämnesdelning kommer alltså snart att bli föremål för regeringens prövning.

Härefter anförde:

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret. Det innehåller ju en upplysning om att något kommer att ske men säger ingenting om vad som kommer att ske. Man kan visserligen a priori anse det sannolikt att en doktor i statskunskap är så positivt intresserad för detta ämne, att han förordar just detsamma som utredningsmännen, vilka förra året kom med ett förslag

rörande samhällsläran. Men det är möjligt att statsrådet kan ha tagit intryck av de många läroverk som ställt sig avvisande till tanken att göra samhällsläran till ett eget ämne på gymnasiet. Det må då tillåtas mig att påpeka, att samtliga organisationer utanför läroverken, LO, Arbetsgivareföreningen, Målsmännens riksförbund och andra, såvitt jag vet alla har uttalat sig för förslaget att göra samhällsläran till ett självständigt ämne. Med vissa reservationer har universiteten uttalat samma uppfattning.

Man kan inte undgå att undra, varför många historielärare så kraftigt understryker att det är tillräckligt med den undervisning i samhällslära som ges vid våra gymnasier. Både 1940 och 1946 års stora skolutredningar har förklarat, att skolans främsta mål är att skapa en medborgarlig utbildning, och i ett skolbetänkande heter det att det gäller att göra människorna till goda demokrater. En del lärare tycks anse det vara tillräckligt för att eleverna skall lära sig samhällets uppbyggnad att samhällsläran får några fattiga timmar i slutskedet i fjärde ring.

För en tid sedan berättade en känd censor, att han hade förhört eleverna i avgångsklassen på allmänna linjen. Han hade fått svaren, att Arvid Lindman var liberalernas ledare och Karl Staaf var socialdemokrat och att Heidenstam medarbetade i en tidning som någon kallade Aftonposten. Märk väl, detta skedde på allmänna linjen, där historia är ett huvudämne. Ändå kan en stor opinion i vårt land göra gällande att skolorna förverkligar 1940 och 1946 års skolutredningar, där man fäste största avseende vid att medborgarna skall få kunskaper i samhälleliga ämnen.

Jag har, herr talman, för min del uttryckt den förhoppningen, att statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet nu äntligen skall göra slag i saken och göra samhällsläran till ett själv-

Interpellation ang. åtgärder för att få till stånd en skolstatistik som tillgodoser det moderna samhällets krav

ständigt ämne i gymnasierna, så mycket mera som man på många håll anser, att de kursplaner som lagts fram när det gäller realskolan innebär en försämring av samhällslärens ställning. Dessutom har man ju inte fått i gång den försöksverksamhet rörande samhällskunskap som föreslogs redan 1951.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **EDENMAN**:

Herr talman! Jag var beredd på herr Braconiers sista fråga. Jag tror inte, att herr Braconier svävar i okunnighet om min personliga uppfattning i den här saken, ty jag har haft tillfälle att gång på gång förut diskutera den här i kammaren. Jag har bara velat undgå den situationen att stå här i riksdagen och deklarerat ecklesiastikministerns uppfattning praktiskt taget samma dag eller samma dagar som skolöverstyrelsen i plenum diskuterar exakt samma problem. Om herr Braconier till äventyrs skulle återkomma när förslaget ligger på mitt bord, kanske jag kan utveckla mina tankegångar litet närmare.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5

Föredrogos var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet liggande propositioner; och remitterades därvid

till behandling av lagutskott propositionen nr B 46, med förslag till hälsovårdsstadga; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr B 49, angående viss omläggning av atomenergiprogrammet,

nr B 53, angående bestridande med statsmedel av den å svensk sjöfart och handel vid passage av Suezkanalen utgående tilläggsavgiften till täckande av Förenta Nationernas kostnader för kanalens röjning, och

nr B 55, angående godkännande av avtal om försäljning av viss mark.

§ 6

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr B 2—B 5, statsutskottets utlåtanden nr B 72 och B 73, bankoutskottets utlåtande nr B 9, andra lagutskottets utlåtanden nr B 14 och B 15, tredje lagutskottets utlåtande nr B 4, jordbruksutskottets utlåtande nr B 13 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr B 1 och B 2.

§ 7

Interpellation ang. åtgärder för att få till stånd en skolstatistik som tillgodoser det moderna samhällets krav

Fröken **VINGE** (fp) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Under den stora omvandling av vårt skolväsen som nu pågår behöver både myndigheter och enskilda fortlöpande uppgifter om skolförhållandena. Inte minst gäller detta för planeringen på länsplanet. Det är därför en besvärande olägenhet att utgivningen av den officiella skolstatistiken varit inställd sedan två decennier. Åtskilligt värdefullt material har visserligen från tid till annan återgivits i riksdagstryck, kommittébetänkanden m. m. Även samarbetsnämnden för yrkesutbildning och arbetsförmedling har offentliggjort viktiga uppgifter om svenskt skolväsen. Sådana uppgifter blir emellertid snabbt föråldrade. Bortsett från rapporterna från skolöverstyrelsens försöksavdelning publiceras *ärliga* uppgifter så gott som uteslutande i Statistisk årsbok, där de av förklarliga skäl måste vara ganska summariska. Årsbokens tabeller kan givetvis på intet vis ersätta statistiska redogörelser med utförligare uppgifter och textkommentar till dessa. De utmärkta kommentarerna i redogörelserna för försöksverksamheten ger en antydan om vad som

Interpellation ang. åtgärder för att få till stånd en skolstatistik som tillgodoser det moderna samhällets krav

behövs även på andra områden av undervisningsstatistiken.

Till saken hör att primäruppgifter varje år insamlas och bearbetas, ehuru resultaten inte publiceras. Arbetet med att lämna dessa uppgifter är åtskilligt betungande för skolledningarna, även om blanketterna häromåret blev något förenklade. Det är förklarligt, om många tycker att uppgiftslämnandet tar alltför mycken tid i anspråk, särskilt så länge man inte får se några resultat i tryck. I samband med att nya regler för statsbidragsrequisitioner börjar tillämpas bör möjligheterna att förenkla statistikblanketterna på nytt undersökas.

I fråga om bearbetningen har en allvarlig eftersläpning uppstått inom skolöverstyrelsen, som på grund av brist på arbetskraft bl. a. blivit nödsakad att helt ersätta statistiken över yrkesutbildningen. Numera gör därför överstyrelsen för yrkesutbildning vissa sammanställningar för eget behov. Denna splittning av statistikarbetet på flera enheter är föga rationell. För yrkesutbildning som inte står under yrkesöverstyrelsens inseende finns f. ö. endast mycket knapphändiga uppgifter.

Skolöverstyrelsen framhöll i sina petita till 1958 års riksdag, att dess statistiska kontor på senare år nästan helt förvandlats från ett organ för löpande årlig statistik av traditionell beskaffenhet till ett serviceorgan för överstyrelsen och kommittéer m. m., vilket ytterst ogynnsamt inverkat på det löpande arbetet. Såväl skolöverstyrelsen som statistiska centralbyrån föreslog därför i sina petita, att den löpande statistiken skulle överflyttas till centralbyrån med dess inte minst i tekniskt avseende större resurser, medan en mindre, statistisk arbetsenhet skulle bibehållas inom överstyrelsen som utredningssektion. Även statistiken rörande yrkesutbildningen skulle enligt detta förslag överflyttas till centralbyrån, som i samband därmed skulle få viss personalökning.

Så snart beslut om överflyttningen fattats, ämnade centralbyrån i samråd med skolöverstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning lägga upp en plan för statistikens framtida gestaltning. Ärendet remitterades till 1956 års statistikkommitté, som emellertid ansåg att vissa i remissutlåtandet berörda frågor borde närmare penetreras av en expertkommitté, innan beslut fattades om en eventuell överflyttning till centralbyrån. Kungl. Maj:t följde statistikkommittén i så måtto, att förslag om ändrad förläggning av skolstatistiken inte förelades 1958 års förra riksdag. Den av statistikkommittén förordade expertundersökningen synes däremot inte ha igångsatts. Om den nödvändiga moderniseringen av skolstatistiken skall komma till stånd och statistiska uppgifter kunna publiceras i erforderlig utsträckning bör emellertid de förberedande undersökningarna inte längre uppskjutas.

Som statistikkommittén framhållit, bör experterna noga undersöka, vilka statistikuppgifter som olika intressenter behöver för sitt arbete. Sannolikt visar det sig, att en del av de uppgifter som nu insamlas kan slopas och att uppgiftslämnandet kan inskränkas, även om vissa nya moment tillkommer. Bl. a. bör det noga utredas, dels om man i viss utsträckning kan nöja sig med urvalsundersökningar, dels om några av uppgifterna kan insamlas och bearbetas t. ex. vart femte i st. f. varje år. Även bearbetningsmetoderna bör uppmärksammas.

Med stöd av det anförda hemställer jag, herr talman, om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framställa följande fråga:

Vill herr statsrådet vidtaga åtgärder för att få till stånd en skolstatistik, som tillgodoser det moderna samhällets krav?

Denna anhållan bordlades.

Interpellation ang. regeringens inställning till hyresrådets förslag om ytterligare hyreshöjningar — Interpellation ang. en effektivare samordning av statliga åtgärder i fråga om sysselsättningspolitiken

§ 8

Interpellation ang. regeringens inställning till hyresrådets förslag om ytterligare hyreshöjningar

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr SENANDER (k), som anförde:

Herr talman! Det av hyresrådet till regeringen avlämnade förslaget om nya såväl generella som särskilda hyreshöjningar har framkallat stor oro hos landets hyresgäster. På vissa orter gäller det betydande hyreshöjningar. I exempelvis Lysekil skall sålunda enligt förslaget hyresgästerna utöver de generella höjningarna erlægga kompensation till husvärdarna för ökade avgifter på vatten och avlopp. För Lysekil föreslås därför en ökning utöver den generella höjningen med 18 procent för fastigheter byggda före 1942 och 8 procent för dem som byggts senare.

Lägger man till dessa procentbelopp den generella hyreshöjningen för icke statsbelånade hus på mellan 5 och 9 procent jämte »tilläggskompensationen» på i vissa fall upp till 13,7 procent inses lätt, att de föreslagna höjningarna blir ett hårt slag mot många hyresgäster.

Även för rikets orter i övrigt är hyreshöjningarna betydande. Hårtill kommer att hyresrådet föreslår regeringen att fastställa en särskild räntekompensation för de statsbelånade privata husen. Denna kompensation kan beräknas komma att läggas till grund för hyresökningar även i de kommunala och allmännyttiga bostadsföretagens fastigheter.

»Tilläggskompensationen» på upp till 13,7 procent utöver de generella höjningarna på 5,8—9 procent för en del av de icke statsbelånade husen, varav många under åtskilliga år utgjort rena spekulationsobjekt, fullständigar bilden av hyresrådets aktion.

Jag ber att i sammanhanget få fästa uppmärksamheten vid en annan sak. Arbetartidningen i Göteborg avslöjade för någon tid sedan att fastighetsägarna tillgodogjort sig betydande extravinsten på bränsleklausulerna för oljeeldade hus genom att de erhållit rabatter på upp till 30—40 procent från oljebolagen. Förhållandet har nu allmänt uppmärksamrats och föranlett ingripande av pris- och kartellnämnden. De nu föreslagna hyreshöjningarna ter sig mot bakgrunden av detta förhållande än mera obefogade.

Hyresrådets förslag innebär ett tillmötesgående i betydande utsträckning av fastighetsägarnas tidigare framförda krav på hyresstegringar. Att de därvidlag utnyttjat regeringens räntepolitik och den enorma bristen på bostäder som motivering gör inte saken bättre.

Fastighetsägarna har också förklarat sig tillfredsställda med hyresrådets förslag. Det förvånar ingen. Det bör emellertid inte heller väcka förvåning att hyresgästerna är förbittrade och kräver att regeringen avvisar hyresrådets förslag.

På dessa grunder anhåller jag om kammarens tillstånd att till hans excellens statsministern få rikta följande fråga:

Är regeringen beredd att avge en förklaring av innebörd, att den icke ämnar bifalla hyresrådets förslag till nya hyreshöjningar?

Denna anhållan bordlades.

§ 9

Interpellation ang. en effektivare samordning av statliga åtgärder i fråga om sysselsättningspolitiken

Ordet lämnades på begäran till

Herr LARSSON i Stockholm (fp), som yttrade:

Herr talman! Arbetslöshetssituationen i landet har den senaste tiden ut-

Interpellation ang. förslag om en professur i ämnet arbetslära vid skogshögskolan

vecklat sig i en mycket oroande riktning. Så gott som dagligen rapporteras permitteringar från olika håll i landet.

Den sjunkande ordertillgången för företagen har i ett par uppmärksammade fall även drabbat statliga eller delvis statsägda företag. För några dagar sedan tvingades sålunda Kalmar verkstad, där statens järnvägar är den största intressenten, till uppsägning av 117 man.

Det anmärkningsvärda i detta fall var emellertid, att SJ strax före detta permitteringsbesked kom hade beviljats 2,3 milj. kr. för beställningar hos Kalmar verkstad. Denna åtgärd var tillkommen i huvudsakligt syfte att för den närmaste tiden trygga sysselsättningen vid verkstaden.

Det inträffade tyder enligt min mening på att samordningen inom de statliga företag, verk och myndigheter, som i detta och andra fall har ansvaret för sysselsättningspolitiken inom den statliga sektorn, inte fungerar på ett tillfredsställande sätt. Med hänsyn till storleksordningen av sin verksamhet och antalet anställda har de statliga affärsverken härvidlag en särskilt stor betydelse.

Med anledning av det ovan anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få rikta följande fråga:

Vill herr statsrådet med hänsyn till arbetsmarknadsläget medverka till en effektivare samordning mellan statliga myndigheters och affärsdrivande verks åtgärder i fråga om sysselsättningspolitiken?

Denna anhållan bordlades.

§ 10

Interpellation ang. förslag om en professur i ämnet arbetslära vid skogshögskolan

Herr BRANDT i Sätila (cp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Sedan ett antal år till-

baka har på statens skogsforskningsinstitut funnits ej mindre än två professorer i skoglig arbetslära medan någon motsvarande befattning ej funnits på skogshögskolan. Det har emellertid åvilat skogsforskningsinstitutets professorer att gemensamt ansvara för undervisningen i ämnet på skogshögskolan vid sidan om den forskningsverksamhet på ämnesområdet, som ingått i deras arbetsuppgifter på skogsforskningsinstitutet.

En av de professorer, som sålunda funnits på skogsforskningsinstitutet, kom på sin tid till på så sätt, att »storskogsbruket» donerade medel för inrättande av en personlig professur på skogshögskolan i ämnet arbetslära. Av skilda skäl kom emellertid även denna professur att sortera under skogsforskningsinstitutet, men vederbörande befattningshavare ålades, som ovan nämnts, att till huvudsaklig del bestrida undervisningen i ämnet å skogshögskolan. — Innehavaren av denna professur är sedan två år tillbaka pensionerad, och på nytt har tydliga önskemål framförts från skogsbrukets sida om att få en ordinarie professur i ämnet under skogshögskolan. Man bedömer nämligen undervisningen i ämnet såsom synnerligen viktig i dagens skogsbruk med dess strävan efter att effektivisera skogens såväl manuella som maskinella former av arbete.

För närvarande är frågan om nämnda professur hänskjuten till 1956 års skogshögskole- och skogsforskningsutredning. Denna utredning har likväl meddelats att den är oförhindrad att beträffande professur i arbetslära komma med delförslag i syfte att snabbare bringa frågan till en lösning än som under andra omständigheter skulle ha varit möjligt.

Under nuvarande omständigheter måste anses, att skogshögskolan inte i den utsträckning, som borde vara fallet förfogar över undervisningsresurser i ämnet arbetslära. En professor

vid skogsforskningsinstitutet deltidstjänstgör som lärare vid skogshögskolan. Dessa förhållanden är inte tillfredsställande.

Med hänsyn till vad ovan anförts får jag vördsamt anhålla om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet framställa nedanstående frågor:

Kommer 1956 års skogshögskole- och skogsforskningsutredning att inom en snar framtid lägga fram delförslag beträffande professur i ämnet arbetslära vid skogshögskolan eller är statsrådet beredd medverka till att så kan bli fallet?

Denna anhållan bordlades.

§ 11

Anmäldes följande till herr talmannen under sammanträdet avlämnade motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr B 50, angående vissa prisreglerande åtgärder på jordbrukets område:

nr B 262, av herr *Hjalmarson m. fl.*,

nr B 263, av herr *Jansson* i Benestad *m. fl.*,

nr B 264, av herr *Brandt* i Sätilla *m. fl.*,
nr B 265, av herr *Svensson* i Ljungskile,

nr B 266, av fru *Boman m. fl.*, och
nr B 267, av herr *Hansson* i Skegrie *m. fl.*

Dessa motioner bordlades.

§ 12

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att konstitutionsutskottets utlåtande nr B 2 och bankoutskottets utlåtande nr B 9 skulle i nu angiven ordning uppföras sist bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista.

§ 13

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.24.

In fidem
Sune K. Johansson

Onsdagen den 12 november

Kl. 14.00

§ 1

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet de å kammarens bord vilande motionerna:

nr B 262, av herr *Hjalmarson m. fl.*,
nr B 263, av herr *Jansson* i Benestad *m. fl.*,

nr B 264, av herr *Brandt* i Sätilla *m. fl.*,
nr B 265, av herr *Svensson* i Ljungskile,

nr B 266, av fru *Boman m. fl.*, och
nr B 267, av herr *Hansson* i Skegrie *m. fl.*

§ 2

Föredrogs den av fröken *Vinge* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående åtgärder för att få till stånd en skolstatistik som tillgodoser det moderna samhällets krav.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 3

Föredrogs den av herr *Senander* vid kammarens nästföregående sammanträde

Ändrad lydelse av 38 § lagen om val till riksdagen

de gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till hans excellens herr statsministern angående regeringens inställning till hyresrådets förslag om ytterligare hyreshöjningar.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 4

Föredrogs herr *Larssons* i Stockholm vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående en effektivare samordning av statliga åtgärder i fråga om sysselsättningspolitiken.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5

Föredrogs den av herr *Brandt* i Sätla vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående förslag om en professur i ämnet arbetslära vid skogshögskolan.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr B 3, i anledning av väckta motioner om sänkning av rösträtts- och valbarhetsåldern.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7

Ändrad lydelse av 38 § lagen om val till riksdagen

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr B 4, i anledning av väckta motioner angående ändrad lydelse av 38 § lagen om val till riksdagen.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde

Herr **HECKSCHER** (h):

Herr talman! Frågan om utlandssvenskarnas rösträtt har varit föremål för behandling flera gånger förut. Konstitutionsutskottets utlåtande, till vilket även jag kunnat ge min anslutning trots att jag är motionär, går den här gången formellt ut på att motionerna inte måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda. Utlåtandet är emellertid, såvitt jag förstår, i sak så positivt som det över huvud taget skulle kunna vara. Utskottet gör ingen hemlighet av att det på denna punkt faktiskt finns en klar motsättning mellan grundlagens föreskrifter och bestämmelserna i vallagen. Anledningen till att utskottet detta till trots inte föreslår någon annan åtgärd nu är ju, att saken befinner sig under utredning av 1955 års valutredning. När utskottet nu har uttalat sin förväntan att valutredningen i god tid före utgången av 1959 framlägger resultatet av denna utredning, bör detta, såvitt jag förstår, i sak vara fullt tillfredsställande. Om valutredningens ståndpunkt blir positiv, finns det nämligen möjlighet att åstadkomma den nödvändiga förändringen av vallagen i tid för att utlandssvenskarna skall kunna delta redan i 1960 års riksdagsmannaval, och detta är vad man i sak kan önska. Vi får ju hoppas att det inte blir riksdagsupplösning varje år.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottet förslag.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 8

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr B 5, i anledning av motion angående undersökning rörande sjöfolkets och fiskarnas möjligheter att utöva sin rösträtt.

Utskottets hemställan bifölls.

Höjning av ersättningen till vissa växelstationsföreståndare

§ 9

Höjning av ersättningen till vissa växelstationsföreståndare

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr B 72, i anledning av väckta motioner angående höjning av ersättningen till vissa växelstationsföreståndare.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ragnar Bergh* (I: B 49) och den andra inom andra kammaren av fru *Boman m. fl.* (II: B 60) hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte göra framställning om att åt telestyrelsen uppdroges att på lämpligt sätt och med beaktande av den relation som år 1947 fanns mellan taxa II-stationer med 19 abonnenter och taxa I-stationer höja ersättningen till växelstationsföreståndare vid taxa II-stationer till skälig nivå.

Utskottet hemställde, att motionerna I: B 49 och II: B 60 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Fru BOMAN (h):

Herr talman! Ett enhälligt utskott och därtill statsutskottet har avstyrkt den motion som jag tillsammans med några andra ledamöter av denna kammare ursprungligen väckte i januari månad i år och sedan upprepade under sommarriksdagen. Den gäller, som herr talmannen angav, lönesättningen för en viss grupp av växelstationsföreståndare vid televerket.

Efter de påpekanden som utskottet har gjort vore man kanske frestad att säga, att det lönar sig väl inte att yttra någonting i frågan. Jag har emellertid närmare granskat de slutsatser utskottet kommit till och vad utskottet har varit lett av, och det föranleder mig att göra några kommentarer.

Utskottet avslutar sin motivering med att säga, att det inte kan bedöma huruvida relationerna mellan ersättningarna

till dessa båda stationsgrupper, taxa II och taxa I, är rimliga, och anser detta egentligen vara en lönefråga, varför riksdagen inte skall syssla med den. Jag finner emellertid att utskottet till alla delar har letts av vad telestyrelsen har yttrat i sitt remissvar på denna motion, och detta ger mig anledning att säga några ord.

Vad telestyrelsen framhållit har föranlett utskottet att skriva följande: »Såsom av den i det föregående lämnade redogörelsen för innehållet i telestyrelsens yttrande över motionerna framgår, torde emellertid icke med fog kunna göras gällande att så är förhållandet.» Det vill med andra ord säga att motionärerna här har lämnat vilseledande uppgifter. Jag överlåter emellertid åt kammaren att dra slutsatserna om vilka uppgifter som är riktiga och vilka som är vilseledande. Jag vill här endast påpeka att telestyrelsen har gjort precis samma jämförelser som vi motionärer.

Styrelsen säger, överst på sidan 2 i utskottets utlåtande: »Under här ifrågavarande tioårsperiod ha väsentliga förbättringar genomförts av ersättningsarna vid de växelstationer, som här behandlats. Sålunda ha de vid taxa II-stationerna från televerket och abonnenterna sammanlagt utgående ersättningsarna under nämnda tidsperiod ökat med 354 % vid station med 1 abonnent, 167 % vid station med 10 abonnenter och 133 % vid station med 19 abonnenter. Under samma tid har ersättningen (exklusive obekvämlighetsstillägget) vid de minsta taxa I-stationerna (stationsgrupp c) ökat» — — — och så följer en redogörelse för vad styrelsen har kommit fram till. Men man frågar sig varför telestyrelsen har underlåtit att ta med just denna ersättning. Med ett sådant förfarande mister ju jämförelsen hela sitt värde.

Som vi påpekat i vår motion, är öppethållningstiderna desamma vid taxa II-stationerna som vid stationer med

Höjning av ersättningen till vissa växelstationsföreståndare

upp till 49 abonnenter. Man har vid taxa II-stationerna tjänstgöring såväl på kvällstid som under sön- och helgdagar, och det är denna tjänstgöring som motiverar det vid taxa I-stationerna utgående obekvämhetsstillägget, men detta tillägg på 1 128 kronor har telestyrelsen inte tagit med i sina jämförelser, trots att skillnaden mellan en taxa I-station, lägsta gruppen, och en taxa II-station bara är en enda abonnent men helt olika löner ändå utgår vid de olika stationerna.

Vidare framgår det av telestyrelsens siffror att föreståndarna vid taxa II-stationerna icke kommit i åtnjutande av samma procentuella höjning som föreståndarna vid taxa I-stationerna. Att ersättningen vid taxa II-stationen med en abonnent har höjts förhållandevis kraftigt, procentuellt sett, såsom telestyrelsen påpekar, beror på tillkomsten av den s. k. fasta ersättning som infördes 1955. På grund av att denna ersättning fastställdes att utgå med samma belopp vid alla taxa II-stationer, blev höjningen självfallet störst vid stationer med endast en abonnent. Jag nämner detta för att få in i bilden hur omöjligt det är att här göra jämförelser som håller, sedan man räknat bort en summa på nära 1 200 kronor från de små belopp det här rör sig om.

Sedan skall jag också något beröra en del andra punkter i det av telestyrelsen anförda.

Den föreståndargrupp, vars förhållanden vi velat fästa uppmärksamheten på i vår motion, är stationerad ute i periferien, huvudsakligen längst ute i Norrlands glesbygder. De finns — dessbättre — på sådana platser där avståndet är stora och bebyggelsen sparsam, och där är de ansvariga för förbindelserna, sak samma om de har en abonnent eller flera. De är lika bundna av en abonnent som av 19, vilket är det högsta antalet i denna grupp. De får inte lämna växeln under den av telestyrelsen stipulerade tjänstgöringstiden.

Telestyrelsen säger att de som har dessa tjänster ofta är partiellt arbetslösa. Sysslan skötes ofta av gamla, och för det mesta är stationen förlagd i växelföreståndarens hem. Ja, det senare är ju faktiskt en förutsättning för att man över huvud taget skall få den här tjänsten skött. Telestyrelsen säger emellertid att man, på grund av dessa förhållanden och på grund av att arbetet har ett så litet omfång, inte kan avlöna denna personal på samma sätt som man avlönar annan. Dessutom har de, heter det, tillfälle att utföra andra sysslor, varför denna tjänst faktiskt kan betraktas som en bisyssla. Vad en växelstationsföreståndare i denna grupp kan göra vid sidan om de uppgifter han eller hon skall utföra åt telestyrelsen är på sin höjd hushållsarbete, ingenting annat; de får som jag sade inte vika från sin tjänst.

Man skulle kunna säga att den här tjänsten har en mera social karaktär än tjänsterna på andra telestationer. Låt mig i detta avseende bara peka på några saker.

Ur försvarssynpunkt är dessa stationer absolut nödvändiga. När våra försvarsförband bedriver sina övningar uppe i våra glesbygder, tar de in på dessa stationer och med deras hjälp kan de bedriva åtskilligt av sitt arbete.

Vårt folk har kostat på sig möjligheter till snabb hjälp med helikopter och flyg i händelse av olycksfall eller sjukdom. Hur skulle man kunna utnyttja denna hjälp, om inte dessa små stationer fanns just där de nu finns? Huvudparten av våra skogar, i varje fall i den nordligaste landsändan, är statsägda. Varje sommar har vi samma risk för skogsbrand. Vilka är det som slår larm och vilka är det som ser till att hjälpen kommer snabbt och räddar stora värden åt vårt land? Jo, just föreståndarna vid dessa små stationer. Vi kan helt enkelt inte undvara dem, och därför tycker vi nog att deras lönesättning borde ha beaktats på ett annat sätt.

Höjning av ersättningen till vissa växelstationsföreståndare

För att återvända till talet om att dessa växelstationsföreståndare ofta utgöres av partiellt arbetsföra, så sätter jag nog ett frågetecken för den mening telestyrelsen lagt i detta yttrande. Även om denna personal i ett eller annat avseende är blott partiellt arbetsför, så får den ju inte vara partiellt arbetsför när det gäller just det här arbetet; de till tjänsten hörande arbetsuppgifterna måste utföras. Partiellt arbetsföra sys-selsätts även på andra håll, men alltid gäller den förutsättningen, att de skall klara av just det jobb de fått. Och gör de det, kan jag inte finna annat än att de skall ha skäligen ersättning.

Vare sig detta bör betraktas som bisyssla, som telestyrelsen uttrycker det, eller inte, måste det anses vara en betydelsefull uppgift att upprätthålla telefonförbindelserna inom glesbygderna, där befolkningen saknar de möjligheter, som invånarna i mer tätbefolkade trakter har att på annat sätt än telefonledes få snabb och nödvändig kontakt. Därför borde det inte betraktas som orimligt, att telestyrelsen vid fastställandet av ersättningarna för föreståndarna vid taxa II-stationer tar hänsyn inte bara till arten och omfattningen av det arbete som där utförs utan också till det ansvar som följer med arbetet och vikten av att arbetet blir utfört.

Skulle man driva den tankegången till sin spets, att den vars arbete inte ger vederbörande händerna fulla av sys-selsättning varje dag skall få mindre betalt, så borde väl den poliskonstapel, som blir ställd i en fredlig hörna av vår goda stad och inte får tillfälle att ham-pa någon fyllbult, ha avdrag på sin lön. Eller också borde man före placering-en beräkna hur det går ihop med löne-sättningen. Det argumentet håller inte!

Telestyrelsen meddelade upplys-ningsvis, att vid de förhandlingar, som i år förts mellan telestyrelsen och den personalorganisation som företräder de kontraktsanställda växelstationsföre-ståndarnas intressen, Växelstationsföre-

ståndarnas riksförbund, rörande 1958 års ersättning till nämnda föreståndare, har från styrelsens sida föreslagits att den vid taxa II-stationerna utgående fasta ersättningen från och med den 1 januari 1958 skulle höjas från 700 kronor per år och station till 1 000 kronor vid station med 10—19 abonnenter, till 900 kronor vid station med 5—9 ab-onnenter samt till 800 kronor vid station med 1—4 abonnenter. Så säger telestyrelsen: »Detta förslag hade av berörda personalorganisationer i dåvarande läge godtagits.» — Alltså vid den tidpunkt när motionärerna väckte sitt förslag.

Jag har här de uppgifter som lämnats rörande innevarande års ersättnings-förhandlingar. Jag har en kopia av telestyrelsens skrivelse, som underteckna-des och skickades till Växelstations-företändarnas riksförbund den 31 december 1957. Skrivelsen innehåller ett förslag, enligt vilket den fasta ersättningen skall höjas från 700 kronor till 800 kronor, med lika belopp vid alla taxa II-stationer. De förhandlingar som därefter kom till stånd mellan telestyrelsen och Växelstationsföreståndarnas riksförbund var en annan sak. Där föreslog t. ex. förbundet, att i avvaktan på att denna stationsgrupp skulle för-svinna, vilket vore ett starkt önskemål, och gå upp i taxa I-stationerna, skulle man höja den fasta ersättningen i år för lägsta gruppen till 1 111 kronor, för nästa grupp till 1 281 kronor, för nästa grupp till 1 531 kronor och för den högsta gruppen till 1 782 kronor. Det var alltså olika bud från förhandlingspar-terna — 100 kronor till samtliga grup-per från telestyrelsens sida, och dessa belopp som slutbelopp, vilket innebär en avsevärd justering, från förhand-lingsorganisationens sida. Man tycks ha mötts på halva vägen, ty resultatet blev det som i dag är gällande, en justering för tre grupper från 700 till 800 kro-nor, från 800 till 900 kronor och från 900 till 1 000 kronor. I motsats till, som telestyrelsen säger, att detta hade god-

Vissa enskilda vägars övertagande till statligt underhåll

tagits i dåvarande läge, undertecknades detta förslag till överenskommelse den 12 april och var alltså fortfarande under övertägande när vi motionerade.

Detta var en lång harang, men jag har dragit den därför att statsutskottet så har förtröstat på att de uppgifter telestyrelsens lämnat var uttömmande. De är delvis riktiga, men det fattas åtskilliga bitar i puzzlet, som jag nu försökt lägga dit. Jämförelsen haltar när man inte tagit med alla belopp. Det är orimligt att driva tankegången om de partiellt arbetsföra eller att arbetets art är sådan, att man inte kan lönesätta det därefter. Uppgörelsen var heller inte beslutad.

Här skulle jag nu kunna sätta punkt och sedan ge utskottet rätt i att det är en förhandlingsfråga. Men det är inte bara en förhandlingsfråga, det är en principfråga gömd här, och det är därför jag kommer att yrka bifall till motionen. Vad motionärerna avsåg med denna motion var att man på lämpligt sätt skulle kunna komma dithän, att denna grupp försvann. Vi har inte uttryckt det så, men vi har begärt att riksdagen skulle skriva till Kungl. Maj:t och att Kungl. Maj:t skulle uppdra åt telestyrelsen att på något sätt komma till rätta med den oerhörda spännvidd som råder, på så sätt att den som har en abonnent mer får mer än 100 procents löneförhöjning. Det är en orimlighet. Den ena ligger någonstans på 3 000 och den andra på över 7 000.

Den ena förhandlingsparten, Växlestationsföreståndarnas riksförbund, har i sitt yttrande till statsutskottet tryckt på att en framkomlig väg vore den att överföra taxa II-stationerna till taxa I. Detta är, så långt jag kan se, en principfråga. Naturligtvis skall de tjänster som olika grupper gör åt telestyrelsen behandlas efter samma principer som statens övriga affärsdrivande verk tillämpar. Man tar inte flera gånger mer betalt för ett porto, därför att brevet går till Karesuando — det kostar 30 öre dit

liksom om det gällt befordran inom Stockholm. Jag betalar inte mer för min järnvägsbiljett, om jag reser ensam i kupén — den kostar vad den kostar, oavsett vad SJ tjänar eller förlorar på det. Det vägledande bör vara, att alla behandlas efter samma princip. Jag vill sluta med att yrka bifall till motionen.

Herr andre vice talmannen **MALMBORG** (fp):

Herr talman! Fru Boman har ingående och sakkunnigt belyst de skilda aspekter som man kan lägga på denna fråga. För egen del skall jag fatta mig mycket kort.

Som fru Boman erinrade om, har utskottet i sitt utlåtande sagt, att det undandrar sig utskottets bedömande i vad mån de ersättningar som utgår är rimliga, liksom relationerna mellan ersättningen vid taxa I- och taxa II-stationerna. Vi har inte ansett oss böra ingå på en realprövning. Det är ofrånkomligt, att detta är en lönefråga, och den bör behandlas som lönefrågor i allmänhet: det bör bli en uppgörelse mellan de skilda parterna.

Med hänsyn härtill, herr talman, har utskottet stannat för att avstyrka motionen, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 10**Vissa enskilda vägars övertagande till statligt underhåll**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr B 73, i anledning av väckta motioner om utredning rörande vissa enskilda vägars övertagande till allmänt statligt underhåll.

Vissa enskilda vägars övertagande till statligt underhåll

Sedan utskottets hemställen föredragits, anförde:

Herr NILSSON i Lönsboda (fp):

Herr talman! Den motion som nu behandlas rör underhållet av de enskilda vägarna. Det är ingen ny fråga, utan den har förekommit gång efter annan här i riksdagen. I motionen, som är undertecknad av representanter från de fyra stora partierna, begäres en utredning syftande till att de vägar, till vilka nu bidrag utgår för enskilt underhåll, överföres till allmänt statligt underhåll.

Detta är en för landsbygden stor och betydelsefull fråga. I och med att motortrafiken ökat i stor utsträckning har även dessa vägar alltmer blivit allmänt befarna. Detta har fört med sig att underhållskostnaderna blivit betydligt ökade. Det ställer sig ofta svårt för dessa vägsamfälligheter att själva följa med i den tekniska utvecklingen och anskaffa moderna vägmaskiner, varför de inte så sällan får anlita vägförvaltningarna, som har både en bra maskinpark och kunnig personal till sitt förfogande. Det blir ett merarbete för vägförvaltningarna genom att order skall ges om dessa arbeten, och vidare skall ju en uppskattning av vägunderhållet göras då och då och även en viss kontroll utföras. Det dubbelarbete som sålunda uppstår skulle bortfalla, om dessa enskilda vägar överfördes till allmänt underhåll, och jag har från ledande vägmannahåll fått upplysningen, att det inte skulle bli någon merkostnad för det allmänna när det gäller de vägar, som nu uppbär det högsta statsbidraget eller 80 procent.

Landsbygdens folk har många problem att brottas med, och det vore tacknämligt om något kunde ändras till det bättre. Det talas ju så ofta om landsbygdens avfolkning, och det är betydelsefullt att folk som vill bo kvar på landsbygden kan göra detta och inte sällar sig till bostadsköerna i tätorterna. Ett sätt att göra trivseln större på landsbygden är att ordna med bättre

vägar, så att livsmedelsbilar, skolskjutsar etc. kan komma fram och detta utan stora extra kostnader för dem som bor på landsbygden. Vi vet alla att människorna där betalar skatt till stat och kommun på samma sätt som alla andra, men så har de dessutom dessa extra pålagor i form av vägstodkostnader.

Att motionerna varit berättigade framgår av yttranden som remissinstanserna avgivit. Visserligen har de, med undantag för länsstyrelsen i Stockholm, inte velat tillstyrka någon utredning. Den nämnda länsstyrelsen skriver: »För att klarlägga hur den enskilda väghållningen bör ordnas, så att en både ekonomisk och rationell verksamhet kan bedrivas, synes emellertid enligt länsstyrelsens mening en utredning av den enskilda väghållningens problem böra verkställas.» Men däremot har de pekat på andra omständigheter som borde ändras till det bättre. Således har Länsvägnämndernas förbund framhållit det oriktiga i den nuvarande uppskattningen av underhållskostnaderna, som sker vart femte år, då kostnadsutvecklingen och trafikökningen gjort att underhållskostnaden stigit betydligt under en femårsperiod och statsbidragsprocenten i själva verket minskar år från år. Vidare pekas på att en större måttfullhet i standardkraven vid intagandet av enskild väg till allmän borde eftersträvas. Kostnadsstegringen har även uppmärksamats av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som framhåller att styrelsen i sina anslagsäskanden för nästa budgetår föreslagit en höjning av bidraget med 5 procent.

Herr talman! Då statsutskottet i sitt utlåtande beaktat och understrukit de synpunkter på betydelsen av förbättringar för den enskilda väghållningen, som kommit till uttryck i remissyttrandena, har jag intet yrkande, utan uttalar endast en förhoppning om att vederbörande departementschef beaktar vad som framhållits, när nästa års statsverksproposition görs upp.

Ändring i livsmedelsstadgan rörande glass

Herr andre vice talmannen **MALMBORG** (fp):

Herr talman! I förevarande situation finns det ingen anledning för mig att ingå på någon närmare motivering av vårt ställningstagande, utan jag yrkar endast bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Utskottets hemställan bifölls.

§ 11

Föredrogs vart för sig andra lagutskottets utlåtanden:

nr B 14, i anledning av väckt motion om förbud mot roulettspel på restaurang, och

nr B 15, i anledning av väckta motioner angående dispens från gällande bestämmelser om axel- och boggietryck på landets vägar.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 12**Ändring i livsmedelsstadgan rörande glass**

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr B 4, i anledning av väckta motioner om ändring i 64 § 2 mom. livsmedelsstadgan rörande gräddglass och glass.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade

Herr **WAHRENDORFF** (cp):

Herr talman! Detta är visserligen bara en »etikettsfråga», men den har mycket stor praktisk betydelse. Vad vi motionärer eftersträvar är att konsumenterna verkligen skall få reda på vad den vara innehåller, som de köper. Som kammarens ledamöter vet, är det skillnad på glass och glass. Glass framställes antingen av mjölkfett, fettemulsion eller margarin. Det framställes också

glass, där varken margarin eller fettemulsion ingår. Här framkommer således en avsevärd kvalitetsskillnad. Men oberoende därav bör väl varans innehåll deklarerars, så att konsumenterna vet vad de köper.

Jag vet inte riktigt hur jag skall tolka utskottets välvilliga skrivning. Det heter i utlåtandet att »införande av någon form av skyldighet att deklarerera glassens fettsammansättning å de förpackningar, vari den tillhandahålles, borde närmare prövas». Då väntade man helt naturligt att utskottet även skulle föreslå detta, men det gör inte utskottet. Men i nästa mening säger man att det kan räknas med att de fabrikanter som tillverkar glass med mjölkfett frivilligt märker glassförpackningarna. Det är nog bra med frivillighet, bara nu också de fabrikanter, som tillverkar glass med annat innehåll, också ville göra sig besvär med motsvarande artighet gentemot konsumenterna. I våra nordiska grannländer är denna »etikettsfråga» löst på så sätt att det klart anges vad glassen är tillverkad av. Det är angeläget för oss att få ett liknande system, detta från såväl konsumenternas som glassfabrikationens synpunkt. Hur detta syfte uppnås spelar väl mindre roll. Huvudsaken är att man kommer fram till en varudeklaration. Vi motionärer hade i första hand tänkt oss att beteckningen glass skulle förbehållas den glass, som tillverkas av mjölkfett, men naturligtvis kan också en varudeklaration täcka samma syfte. Vi måste nog införa en bestämmelse, att glassens sammansättning skall deklarerars, men detta kan nog inte ske utan lagstiftning. Utskottets yttrande, att frågan om en varudeklaration borde ytterligare prövas, tolkar jag för min del så, att utskottet inbjuder oss motionärer att återkomma till denna fråga ett annat år.

Jag har således intet yrkande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Ifrågasatt sammanslagning av lantbruksnämnderna och hushållningssällskapen — Tobaksmonopolets offentliga reklam m. m.

§ 13

Ifrågasatt sammanslagning av lantbruksnämnderna och hushållningssällskapen

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr B 13, i anledning av väckta motioner om utredning syftande till sammanslagning av lantbruksnämnderna och hushållningssällskapen.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde

Herr FRÖDING (h):

Herr talman! Som en av motionärerna i denna fråga vill jag säga ett par ord trots att vår motion avstyrkts av ett enhälligt utskott.

Till en början skall jag citera en del av vad Ångermanlands provinsförbund av RLF tidigare yttrat i en i ärendet väckt motion: »Nuvarande uppläggning av hushållningssällskapets och lantbruksnämndens arbetsuppgifter ter sig för oss jordbrukare onödigt dyrbar och ineffektiv. Eftersom hushållningssällskapet delvis är uppbyggt som medlemsorganisation föreligger viss redovisningsskyldighet mot jordbrukarna. Detta saknas däremot helt för lantbruksnämnden, fastän behovet av insyn och inflytande från jordbrukarnas sida torde vara större beträffande detta organs område. Jordbrukarna har genom nämndens upprepade misslyckanden delvis förlorat förtroendet för nämndens arbete, och vi ifrågasätter om den i nuvarande organisationsform kan fylla sin uppgift. En omorganisation och sammanslagning av hushållningssällskapet och lantbruksnämnden skulle möjligen kunna förbättra nu rådande missförhållanden.»

Jag skall tillåta mig ännu ett, mycket kort, citat av vad utskottets dåvarande ordförande, herr Tjällgren, sade i första kammaren 1955 i anledning av en då väckt motion om lantbruksnämndernas avskaffande: »Jag vill inte att man skall gå så radikalt till väga, att man skall av-

skaffa lantbruksnämnderna — det vore nog mindre välbetänkt — men man borde kunna utreda, huruvida det skulle kunna vara möjligt att sammanslå lantbruksnämnderna och hushållningssällskapen, så att man fick ett enda organ som hade hand om uppgifterna.»

Med dessa citat, herr talman, har jag endast velat visa att man i varje fall inom vissa jordbrukarkretsar nog ställt sig positiv till tanken på den sammanslagning, varom vi i vår motion påkallat en förutsättningslös utredning. Men eftersom motionen tyvärr avstyrkts av ett enhälligt utskott, anser jag mig inte böra nu framställa något yrkande i saken.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 14

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr B 1, i anledning av väckta motioner angående beredande av möjlighet för statens medicinska forskningsråd att fullfölja det skisserade forskningsarbetet rörande tobakens skadeverkningar.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15

Tobaksmonopolets offentliga reklam m. m.

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr B 2, i anledning av väckta motioner angående Tobaksmonopolets offentliga reklam m. m.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr NILSSON i Tvärålund (cp):

Herr talman! Bland sakkunniga läkare tycks det inte råda någon som helst tvekan om att tobaksbruket innebär allvarliga hälsorisker. Medicinalstyrelsen inleder också sitt yttrande över motionen angående tobaksreklamen med att

Tobaksmonopolets offentliga reklam m. m.

framhålla, att det ur de synpunkter den har att företräda måste betecknas som önskvärt att all reklam för tobak upphör. I fortsättningen säger medicinalstyrelsen: »Det torde dock vara orealistiskt att påyrka att Tobaksmonopolet skulle inställa sin reklam utan att samtidigt yrka att utländska tillverkare också skulle underkastas detta reklamförbud.» Vi motionärer påpekar också att ett förbud mot tobaksreklam givetvis måste omfatta all sådan reklam. På den punkten har Tobaksmonopolet sagt ett vägande ord, då monopolet framhållit, att med den utformning Tobaksmonopolet har i Sverige det icke torde vara möjligt för monopolet att anmoda sina utländska förbindelser att upphöra med sin reklam.

I och med denna upplysning torde det första yrkandet i vår motion om förbud mot tobaksreklam vara orealistiskt under nuvarande förhållanden. Om emellertid ingen ändring av tobaksreklamen skulle komma till stånd i framtiden, tycker vi nog, att det kunde finnas anledning att återkomma till Tobaksmonopolets verksamhetsformer, så att tobaksreklamen, för såväl utländsk som svensk tobak, får en ur samhällsansvarets synpunkt acceptabel omfattning och utformning. Personligen är jag emot förbud så långt det är möjligt. När det som i detta fall är fråga om hälsovådliga varor eller i varje fall varor som inte är nyttiga och som säljes av ett statsmonopol, bör väl inte ett reklamförbud strida mot näringsfriheten. Systembolaget annonserar ju inte om sina spritvaror.

Om tobaksreklam måste förekomma, bör man, som också utskottet säger, kunna ställa krav på reklamens vederhäftighet och att den ur medicinsk synpunkt är oklanderlig. Den bör inte vara konsumtionsstimulerande. Framför allt ungdomen är känslig i det avseendet.

En rik provkarta på Tobaksmonopolets reklam uppvisades häromkvällen i ett TV-program om tobaksreklamen.

Från Tobaksmonopolets sida medgav man att kanske inte allt var så bra. Medicinalstyrelsen har ju också gjort erinringar mot Tobaksmonopolets reklam. Att denna reklam inte är så anmärkningsvärd som en del utländsk är i och för sig inget försvar men kan möjligen tjäna som förklaring till den ökade reklamaktiviteten. Det nämndes också i TV-programmet att hur än Tobaksmonopolet annonserade, så skulle den utländska reklamen sannolikt vara ett strå vassare.

I konkurrensen mellan utländsk och svensk tobaksreklam har tobaksreklamen blivit klart konsumtionsstimulerande. Tobaksannonserna har utformats så att de ger föreställning om att cigarettrökning ger atmosfär av spänning, mystik, romantik och kanske t. o. m. en viss syndfullhet. Jag föreställer mig att en gammal vanerökare inte gärna tar intryck av en sådan reklamkampanj, medan ungdomen, som ännu inte har skaffat sig fasta vanor eller ovanor, med inte så liten nyfikenhet nosar på allt detta och den miljö och det beteendemönster en sådan reklam kan associera till. Att ungdomen är synnerligen känslig för sådan reklam torde undersökningar om ungdomens rökvanor ge visst belägg för. Att sådan reklam är konsumtionsfrämjande i synnerhet bland ungdomen torde väl stå utom all diskussion. Och att sådan reklam inte är förenlig med samhällsansvaret för vår unga generation bör det väl inte heller behöva stå någon större strid om.

När det gäller vederhäftigheten av tobaksreklamen kan man peka på annonsen om den s. k. effektiva filtercigaretten, som den köpande allmänheten kunde tro var effektiv mot eventuella skadeverkningar. Det var ju inte verkliga förhållandet. Reklam av detta slag har Tobaksmonopolet bedrivit, och det anser vi motionärer måste påtalas.

Reklam från Tobaksmonopolet säges endast ha till syfte att påverka mär-

Tobaksmonopolets offentliga reklam m. m.

kesvalet. Uttalanden i den riktningen har också statsministern gjort i ett interpellationssvar här i kammaren. Om tobaksreklamen endast hade det syftet borde den naturligtvis utformas efter andra riktlinjer än dem vi har fått se under den närmast föregående tiden.

Beredningsutskottet säger sig inte kunna biträda direkta åtgärder mot Tobaksmonopolets reklamverksamhet. Beredningsutskottet stöder sig främst på välmentade förhoppningar. Jag kan dock inte undgå att tycka, att den skrivningen är litet naiv för att komma från ett riksdagens utskott. Beredningsutskottet vill inte ens uttala ett önskemål om en sanering av tobaksreklamen. Ändå tror utskottet att det som nu är gjort skall kunna leda till goda resultat i av motionärerna önskad riktning. Givetvis hoppas också vi motionärer, att den ökade uppmärksamhet som riktats mot tobaksreklamen kommer att ge ett gott resultat ur vår synpunkt. Jag skulle tro, även om det kanske låter litet naivt — men i så fall hamnar jag på samma nivå som beredningsutskottet — att de allra flesta ansvarskännande människor skulle bli minst sagt ledsna, om de förhoppningar som bl. a. beredningsutskottet ställer på framtiden då det gäller rökningen, inte minst bland ungdomen, skulle så att säga gå upp i rök.

Vi motionärer får finna oss i att avvakta vad framtiden kommer att ge härvidlag, och därför har jag, herr talman, intet yrkande.

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Tillåt mig att med några få ord instämma i de synpunkter herr Nilsson i Tvärälund här anfört. Jag tror trots allt att frågan är så pass allvarlig, att den förtjänar fortsatt uppmärksamhet. Det visar ju bland annat aktualiteten kring TV-sändningen och pressdebatten. Dessförinnan, herr talman, vill jag dock anknyta till föregående ärende och bara med tacksamhet

notera allmänna beredningsutskottets välvilliga ställningstagande och kammarens nyss lämnade bifall till herr Edströms och min motion om ökat stöd åt forskningsarbetet rörande tobakens skadeverkningar. Det beslutet innebär ett utomordentligt framsteg och hälsas med glädje, även i samband med detta senare ärende.

Däremot skulle jag i likhet med herr Nilsson i Tvärälund ha önskat ett friskare grepp på frågan om tobaksreklamen. Jag kan förstå utskottet men absolut inte Tobaksmonopolet. Varför annonserar man en vara? Vanligtvis för att öka försäljningen. Statliga monopolföretag kommer väl här ändå i en särställning. Det ligger naturligtvis också i ett dylikt företags intresse att få så goda inkomster som möjligt. Men sedan tillkommer ansvaret för folkhälsan och andra omständigheter, som gör ett statsmonopols ställning dubbelt ömtålig. Även det enskilda näringslivet har sina etiska lagar, men det förefaller mig självklart att samhällets egna organ här bör föregå med ett särskilt gott exempel. Det skulle vara en stark överdrift att säga, att Tobaksmonopolet visat sig hålla måttet i det stycket. Monopolets tydligen affärsmässiga påpasslighet att utnyttja framför allt ungdomens intresse för cigarettrökningen är anmärkningsvärd och har ju utlöst kritik t. o. m. från ett så ärevärdigt verk som medicinalstyrelsen. Det gällde främst den dyrbara och olämpliga propagandan för Winnercigaretten. »Operation Mullbänk», d. v. s. Tobaksmonopolets provsningsverksamhet inom krigsmakten, har ju närmast ådragit sig löje och skall här icke beröras.

Allvarligare är i detta sammanhang cigarr- och speciellt cigarettreklamen. Bäst vore naturligtvis — däri kan jag helhjärtat instämma med medicinalstyrelsen — om den kunde bringas att helt upphöra. Går inte det, bör annonseringen av tobaksvaror få en utformning som innebär en korrekt varubeskrivning i

Tobaksmonopolets offentliga reklam m. m.

linje med annan konsumentupplysning. Vore det inte möjligt, herr talman, att inom ramen för gällande tryckfrihetslag öva en viss kontroll också över utländska tillverkares annonsering i svensk press? Där har utskottet, enligt min mening alldeles riktigt, antytt expertrådets verksamhet. Jag hoppas att expertrådet har sin uppmärksamhet riktad inte minst på den utländska annonseringen.

Jag beklagar, herr talman, att vi i detta sammanhang inte kan komma längre, men jag noterar i alla fall med tacksamhet den klart positiva tonen i utskottsutlåtandet. Sanningen torde trots allt vara på marsch.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Herr Nilsson i Tväråhund tyckte det var en naiv behandling som utskottet bestått motionen. Själv framhåller han att han icke skulle kunna säga ja till det krav, som motionen innebär, nämligen ett absolut förbud för reklam. Det är också utskottets inställning.

Han säger att han ändå skulle vilja ha något annat än utskottets vaga förhoppning om att det medicinska expertråd, som är tillsatt inom Tobaksmonopolet, skulle ha någon inverkan på reklamens utformning. Han förbiser kanske därvid vilka som sitter i expertrådet. Där sitter bl. a. ordföranden i Riksförbundet mot tobaken, professor Hultberg, den expert som kanske allra starkast har framhållit vådorna av tobaksmissbruk och riskerna för cancer i samband därmed. Jag ser inte att riksdagen eller utskottet på något sätt kan utöva vakt-hållning över tobaksreklamen bättre än det expertråd med antitobaksförbundets ordförande i spetsen, som nu finns inom Tobaksmonopolet. Vill man inte eller anser man sig inte kunna genomföra ett absolut förbud mot tobaksreklam, kan jag inte se att man kan komma närmare en kritisk granskning av reklamen

än genom just de personer, som begriper vådorna bäst och som är inställda på att minska tobaksbruket. Jag kan inte finna att herr Nilsson har kommit med något förslag som skulle föra längre, och då får man hålla sig till det som kan inge förhoppningar om något resultat.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr BRANDT i Aspabruk (s):

Herr talman! Det gäller ju här ett självständigt bolag, som väl har rätt att arbeta suveränt. Man erkänner att det drives synnerligen rationellt. Det har väl pressat ner distributionskostnaderna så långt som det över huvud taget är möjligt. Till och med privata företagare måste erkänna detta. Det förefaller ju då märkligt om inte detta företag också skall ha rätt att bedriva en reklam, som hjälper till i denna strävan att driva rörelsen så rationellt som möjligt.

Det är klart, att reklamen också har den verkan att man kan få ned produktionskostnaderna, om man får en konsumtion av de märken, som man kan tillverka bäst och billigast, utan att dessa behöver vara de skadligaste.

Herr talman! Jag begärde ordet närmast för att erinra kammaren om att vi för inte länge sedan beslutat, att tobaksförsäljningen skall bli fri här i landet den 1 januari 1960. Det förefaller mig ganska märkligt, för att inte säga rent av barnsligt, att man, samtidigt som riksdagen har beslutat att tobak skall få försäljas praktiskt taget i varenda affär — var som helst, när som helst och hur som helst, höll jag på att säga — av försäljare, som måste ha rätt att skylta med och propagera för tobaksvarorna, nu kommer och talar om Tobaksmonopolets annonsering. Är inte detta att sila mygg och svälja kameler? Det får väl lov att vara någon konsekvens i vad man företar sig.

Jag vill erinra mig, att kammaren så

Tobaksmonopolets offentliga reklam m. m.

gott som enhälligt beslöt, att både ungdomen och alla andra människor skall kunna köpa tobaksvaror var och när och hur som helst. Jag vet inte om herr Rimmerfors och de andra motionärerna då sade ett enda ord gent emot detta förslag. Jag vill understryka, att det är barnsligt att i den situationen tala om Tobaksmonopolets reklam, allra helst som man inte kan komma åt den utländska reklamen. År 1960 får alla, som sagt, köpa tobak från Tobaksmonopolet och även köpa utländska tobaksvaror. De kan skylta och göra reklam bäst de vill utan att vi kan göra något åt det. Vidare talar man om en fri nordisk marknad. Vad betyder det? Det måste innebära, att Tobaksmonopolet som importmonopol försvinner och att här kommer att försäljas utländska tobaksvaror fullkomligt fritt. Vem skall kunna hindra utländska fabrikanter eller importörerna av deras varor att annonsera i tidningarna om varorna? Vem skall kunna hindra någon att skriva kåserier eller sakliga artiklar i tidningarna om den eller den tobaksvaran? Om vi tänker oss in i detta problem förstår vi, att det inte är så enkelt som man vill göra gällande.

Herr talman! Det hela är barnsligheter. Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr NILSSON i Tvärälund (cp):

Herr talman! Fru Eriksson i Stockholm säger, att motionärerna inte har föreslagit någon ny lösning av problemet hur man skall kunna komma till rätta med dessa saker. Jag har föreslagit, att riksdagen i andra hand kunde uttala sig för att en sanering vore önskvärd, men det ville inte beredningsutskottet göra utan krumbuktat sig för att inte stöta sig med vare sig Tobaksmonopolet eller motionärerna. Utskottet visar sin välvilja genom att avslå motionen. Om utskottet klart hade sagt, att det är önskvärt att en sanering kom-

mer till stånd, hade det varit mera att bygga en förhoppning på än dess nuvarande utlåtande.

Herr Brandt i Aspabruk påstår, att allt detta är barnsligheter. Jag tror inte det. Jag vet inte om herr Brandt är ledamot av någon styrelse med nära anknytning till Tobaksmonopolet, men man kan inte bortse från samhällsansvaret i detta sammanhang. Skall vår unga generation lockas av reklamen till hälsovadlig konsumtion? Vill verkligen herr Brandt påstå, att detta är barnsligheter? Vi har alltså ingen anledning att kritisera ett verk eller ett statligt monopolföretag som försöker bedriva sin verksamhet så rationellt som möjligt för att sälja så mycket skadliga varor som möjligt, produkter som hittills varit förbehållna ett statligt monopol. I framtiden, anser herr Brandt, finns det inga möjligheter alls att vi här i landet skall kunna hindra fri försäljning och fri reklam om just dessa varor.

Jag vill peka på att monopolet har sagt, att det under nuvarande organisationsformer inte finns några möjligheter att förmå utländska affärsförbindelser att inskränka sin reklam. Jag vill också framhålla, att det inte är någon tvistefråga inom vetenskapliga kretsar vad som är nyttigt eller inte härvidlag. Vi får inte i fortsättningen betrakta reklamen för ökad konsumtion enbart ur den synvinkeln, att Tobaksmonopolet skall vara ett rationellt bedrivit statligt företag, som skall sälja så mycket som möjligt.

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Herr Brandt i Aspabruk påstår att våra strävanden är barnsliga. Det må vara hans ensak, men i så fall kommer medicinalstyrelsen och en hel rad av våra främsta medicinska experter in under »barnsligheten», ty de anser också, att viss tobaksreklam har en klart konsumtionsbefrämjande

Tobaksmonopolets offentliga reklam m. m.

effekt, som alltså lockar till ökad förbrukning.

Jag lämnar detta resonemang; jag begärde närmast ordet för att bemöta herr Brandt på en annan punkt. Han säger: Varken herr Rimmerfors eller någon annan av opponenterna här opponerade sig mot tobakshandelns liberalisering härom året. Det är både riktigt och inte riktigt. Jag opponerade mig på ett par punkter, beträffande kioskhandeln och försäljningen av cigaretter styckevis, alltså i detaljer, men i princip är jag liberal och biträdde ett liberalt förslag.

Jag gjorde det ifrån precis samma grundsyn som när det gällde 1954 års nykterhetsreform. Den innebar en större frihet, men samtidigt underströk vi att den också måste medföra större ansvar. Detta är bara ett uttryck för vad jag nu anser: samhället bör känna ett större ansvar inför den större frihet som vi har tillerkänt tobakshandeln. Jag skulle önska att vi kunde ta ännu ett steg, men jag är medveten om, herr talman, att vi i dag inte kommer längre.

Herr BRANDT i Aspabruk (s):

Herr talman! Herr Nilsson i Tvärålund säger, att Tobaksmonopolet skulle ha åsyftat nuvarande läge. Vad Tobaksmonopolet understryker är just vad jag har sagt i mitt tidigare resonemang, att vid en liberalisering av tobakshandeln blir monopolets möjligheter ännu mera begränsade.

Eftersom det förefaller som om man skulle ha missförstått mig när jag använde uttrycket barnsligheter, vill jag ytterligare betona att jag inte uttalade mig om tobakens hälsovädslighet. Vad jag avsåg med barnsligheter var följande. Man har ju beslutat att tobakshandeln skall bli helt fri och att tobak skall få säljas överallt, när som helst och hur som helst, som jag sade. Då man aldrig kan förbjuda enskilda handlare att skylta och göra reklam för sina varor, är det väl ganska meningslöst att nu

börja diskutera Tobaksmonopolets annonser, i synnerhet som man väl ändå måste erkänna att det inte går att förhindra importörer av utländska varor att göra reklam för dem.

Såsom jag tidigare sagt är det ingen konsekvens i att man här ena dagen beslutar att tobakshandeln skall bli fullkomligt fri och att man andra dagen angriper Tobaksmonopolet för en annonsering, som man ändå måste erkänna avser att ge allmänheten en upplysning om de varor som möjligen kan vara de skadligaste.

Ja, herr talman, jag vidhåller mitt påstående, att vi här inte på något sätt löser denna fråga genom att bifalla motionärernas yrkande.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Herr Nilsson i Tvärålund anser att allmänna beredningsutskottet inte har uttryckt intresse för att kunna begränsa tobaksbruket. Vi har dock enhälligt tillstyrkt att man borde ge större medel till forskningsarbetet för att utröna de vådor som följer med tobaksbruket. Det är väl ett uttryck för positivt intresse. Vi har vidare i det utlåtande som vi nu diskuterar sagt, »att det är önskvärt att reklamen ges en måttlig omfattning, att man lämnar konsumenterna saklig upplysning och att försäljningen inte får omfatta fabrikat som är särskilt skadliga för hälsan».

Vi tror, att om vi hade skärpt detta uttalande i aldrig så mycket Tvärålundska vändningar, hade vi inte kunnat åstadkomma något mer än det expertråd kan, som följer reklamen inom Tobaksmonopolet och som har så utomordentliga företrädare för det intresse, som herr Nilsson i Tvärålund och jag hyser, nämligen för en begränsning av tobaksbruket. Vi kan vara ganska säkra på att expertrådet gör vad som kan göras. Det är intressant att se, att det i årsredogörelsen från Riksförbundet mot tobaken sägs att sedan man fått den

Tobaksmonopolets offentliga reklam m. m.

expert som är dess ordförande med i expertrådet, har man full förtröstan om att allt skall göras för att reklamen skall få den utformning som är önskvärd.

Hur långt tror herr Nilsson i Tvärålund att man skulle komma med att uttala sig skarpare härvidlag? Det är mer realistiskt att förlita sig på ett organ, som kan följa frågan och som har en erforderlig kunskap i den. Jag tycker inte man skall misstänkliggöra allmänna beredningsutskottet för att inte vara lika moraliskt som motionärerna. Man får emellertid försöka komma fram på praktiska vägar. Ett förbud är inte möjligt att genomföra, det har herr Nilsson i Tvärålund redan sagt.

Herr NILSSON i Tvärålund (cp):

Herr talman! Jag vill på intet sätt ifrågasätta allmänna beredningsutskottets goda vilja, som fru Eriksson vill göra gällande. Om denna goda vilja nu verkligen finns — och jag tror det — så kunde den blivit uttryckt så till vida, att man helt enkelt sagt att en sanering är önskvärd. Det är ju erkänt även från Tobaksmonopolet, att man har överskridit den målsättning för reklamen, som uttalades i kammaren av statsministern och som gick ut på att det här gällde att få reklamen över på vissa märken. Enligt vad statsministern uttalade, skulle reklamen inte vara konsumtionsstimulerande.

Beträffande herr Brandts tal om barnsligheter vill jag säga, att jag i denna fråga hellre föredrar barnslighet än överlägsenhet, då det är en fråga som rör folkhälsan. Vad Tobaksmonopolet har sagt är att vi i Sverige har den ordningen för Tobaksmonopolet, att det inte kan säga åt sina utländska förbindelser att inskränka sin verksamhet. I TV-programmet sades det, att ju mer Tobaksmonopolet annonserade ju vassare blev den utländska propagandan. Man kommer fram till att det då är mycket onödigt att Tobaksmonopolet

skall slå på stora reklamtrumman, som det gjort hittills, ty det tjänar ändå ingenting till, då de utländska intressenterna tydligen har övertaget.

Herr KÄRRLANDER (s):

Herr talman! Får jag börja där herr Nilsson i Tvärålund slutade. Jag är inte överens med honom om att Tobaksmonopolet har överskridit sina befogenheter eller sin målsättning när det gäller reklamen. De totala reklamkostnaderna är verkligen blygsamma, herr Nilsson i Tvärålund, i förhållande till Tobaksmonopolets omsättning. När monopolet lanserar nya märken är det ofrånkomligt att reklamera för dem. Den senaste stora reklamkampanjen gällde den nya filtercigarretten Winner, som har tillkommit uteslutande för att Tobaksmonopolet också skall ha en mild och bra filtercigarrett i konkurrens med de utländska märkena. Den senaste filtercigarretten, som heter Cavalla och som håller på att komma ut på marknaden, blir givetvis också föremål för reklam. Försäljningen av filtercigarretter, vilken ökat under de senaste åren, har faktiskt också gått över från de utländska till de svenska. Om man då också kan vara överens om att de svenska filtercigarretternas kvalitet väl fyller måttet, tror jag inte att man kan klandra Tobaksmonopolet.

Herr Nilsson i Tvärålund lägger fortfarande i Tobaksmonopolets yttrande in ett »nu» som inte finns där. Tobaksmonopolet säger, att det »icke torde vara möjligt för monopolet att anmoda sina utländska förbindelser att upphöra med sin reklam». Det är alldeles riktigt, som herr Brandt tidigare har påpekat, att det blir nödvändigt, när vi 1960 får fri försäljning, att tillåta helt fri import. För att man skall kunna begränsa den utländska reklamen eller reklamen över huvud taget vore det nödvändigt att gå den rakt motsatta vägen och genomföra totalmonopol över

Tobaksmonopolets offentliga reklam m. m.

hela linjen, både för den inhemska försäljningen och fabrikationen och för importen. Nu tas inte bara det nuvarande importmonopolet bort utan prisbildningen blir också praktiskt taget fri, eftersom det är tveklaktigt att man ens kan fullfölja riksdagens beslut om riktpriiser.

Herr Brandt snuddade vid möjligheten av en nordisk marknad eller ett europeiskt frihandelsområde, vilket skulle ge problemen en helt annan räckvidd men inte göra det lättare för Tobaksmonopolet att handla på det sätt motionärerna föreställer sig skulle vara möjligt. Jag tror att beredningsutskottets utlåtande, såsom fru Eriksson har påpekat, har blivit vad det kunde bli, nämligen en erinran om att det expertråd, som monopolet har till sitt förfogande, just har till uppgift att från vetenskaplig synpunkt vägleda monopolet då det gäller fabrikation och alla frågor som lekmän inte kan klara upp.

Jag är litet förvånad över det citat ur uttalandet från riksförbundet mot tobaken som finns på sidan 6 i utlåtandet. Detta förbund anser tydligen att frågan skulle lösas, om Tobaksmonopolet skulle upphöra med all egen fabrikation och uteslutande ägna sig åt partiförsäljning av importvaror. Jag är ur stånd att fatta hur detta skulle göra läget bättre, om man nu inte menat att de importerade tobaksvarorna ur kvalitetssynpunkt och ur hälsosynpunkt är så mycket bättre än de svenska. Den senare bedömningen skall jag inte alls ge mig in på. Jag har bara fäst mig vid att Riksförbundet mot tobaken har kommit till det resultatet att frågan skulle kunna lösas både vad reklamen beträffar och i andra avseenden på det angivna sättet.

Jag tror att motionärerna har anledning vara tillfredsställda med utlåtandet. Jag kan försäkra att Tobaksmonopolets reklampolitik inte ensidigt syftar till bästa möjliga ekonomiska resultat, utan att man också har den andra sidan

i åtanke, nämligen strävandena att minska tobakshandlingens skadeverkningar.

Herr NILSSON i Tvärålund (cp):

Herr talman! Jag vill svara herr Kärrlander med några ord. På tal om att Tobaksmonopolet möjligen skulle ha överskridit sina befogenheter — sin målsättning, sade jag — vill jag påminna om att medicinalstyrelsen funnit det angeläget att göra erinringar mot Tobaksmonopolets reklamverksamhet. Om jag inte minns fel gällde det just den omtalade Winner-cigarretten. Man annonserade om att denna hade ett effektivt filter, som dock tydligen inte höll vad reklamen lovade.

Tobaksmonopolets reklam skulle man kunna begränsa genom att införa ett fullständigt importmonopol på tobaksvaror. Denna fråga skulle man kunna ta upp på det internationella planet. Jag skulle tro att cigarrettrökningen har lika skadliga verkningar i andra länder som i vårt land. Inget samhälle har väl något intresse av att öka konsumtionen av rent skadliga varor. Beträffande tobakskonsumtionen tror jag inte att man skall stå handfallen och tro att läget är aldeles hopplöst, om man ur samhällets synpunkt finner det angeläget med lägre konsumtion.

Det går nog inte att bestrida att tobaksreklamen — hur blygsam den än säges ha varit — haft en konsumtionsstimulerande effekt. Att Tobaksmonopolet lockats till denna reklam genom den utländska reklamen må vara förklarligt men det är inget försvar.

Herr KÄRRLANDER (s):

Herr talman! Jag har inte sagt — och jag vet inte om någon annan gjort det — att Svenska tobaksmonopolet lockats till reklam med anledning av den utländska reklamen. Något sådant bedömande har jag inte gjort.

Tobaksmonopolets offentliga reklam m. m.

Anledningen till att jag begärde ordet för replik, herr talman, var att jag ville fråga herr Nilsson i Tvärålund vilka fakta han stöder sig på när han påstår, att Tobaksmonopolets reklam för Winner-cigarretten med dess effektiva filter skulle vara en överdriven reklam. Skulle monopolet här säga någonting till konsumenterna som är felaktigt? Jag har aldrig sagt och tänker inte heller påstå, att det och det filtret är något hundra-procentigt effektivt medel mot tjärbildning eller nikotinhalt. Jag vill inte göra ett sådant uttalande, men jag undrar vad herr Nilsson i Tvärålund stöder sig på när han menar, att reklamen för Winner-cigarretten var vilseledande, eftersom monopolet skulle ha påstått någonting som man inte hade täckning för.

Herr NILSSON i Tvärålund (cp):

Herr talman! Med anledning av herr Kärrlanders fråga vill jag hänvisa till vad medicinalstyrelsen säger om monopolets annonsering. Detta »effektiva» filter skulle kunna ge den köpande allmänheten en föreställning om att filtret verkligen var effektivt mot eventuella

skadeverkningar. Graden av effektivitet har man i reklamen aldrig sagt något om, man säger bara att det är effektivt. Hade man uttalat att filtret är effektivt till 50 procent eller 70 procent eller eventuellt 25 procent, då hade allmänheten varit underkunnig om den verkliga effektivitetsgraden. Det är detta medicinalstyrelsens yttrande jag stöder mig på.

Överläggningen var härmed slutad. Utskottets hemställan bifölls.

§ 16

Anmälades, att Kungl. Maj:ts proposition nr B 54, angående förbättrade inkomstförhållanden för distriktsveterinärer m. m., tillställts kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 17

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 15.27.

In fidem
Sune K. Johansson